

RP 53/2002 rd

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av vissa av strafflagens bestämmelser om ekonomiska brott och av vissa lagar som har samband med dem

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att flera av strafflagens bestämmelser om ekonomiska brott skall ändras. Propositionens syfte är att undanröja problem som uppstått vid tillämpningen av bestämmelserna om ekonomiska brott. Avsikten är dock inte att här särskilt fokusera på något särskilt slag av ekonomisk brottslighet.

Bland de brottsrekvisit som skall ändras spelar rekvisitet för bokföringsbrott en central roll. Det föreslås att i fråga om bokföringsbrott införs en ny grov gärningsform, där maximi- och minimistraffen är strängare än de som gäller för närvarande. Dessutom föreslås mindre justeringar i grundrekvisitet för bokföringsbrott.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om brott mot företagshemlighet föreslås bli utvidgat så att skyddet för företagshemligheter fortgår en begränsad tid också efter anställningsförhållandets slut. Dessutom skall försök till brott mot företagshemlighet bli straffbart.

För penningtvättsbrott föreslås egna rekvisit. För närvarande bestraffas penningtvätt enligt bestämmelserna om häleri. För brotten till penningtvätt skall inte begränsas, vilket innebär att befattningsstagande med vinning

av vilket brott som helst kan uppfylla rekvisitet. I rekvisitet skall sätten att ta befattning med egendomen utökas med förmedling och, vid döljande eller maskering, med bistånd. Att t.ex. bistå en gärningsman att dölja tillgångar som förvärvats genom brott kan bestraffas som penningtvätt. Också penningtvätt av oaktsamhet och stämpling till grov penningtvätt skall straffbeläggas. Maximistraffen för penningtvätt skall höjas.

När det gäller gäldenärsbrott föreslås att kravet på krissituation slopas i rekvisitet för oredlighet som gäldenär. Maximistraffet för gynnande av borgenär föreslås bli höjt.

Det föreslås att bestämmelserna för val av påföljderna för brott ändras så att det i princip skall vara obligatoriskt att döma till samfundsbot. För närvarande är detta beroende av prövning. Samfundsbot föreslås också bli påföljd för sådant arbetarskyddsbrott som föreskrivs i strafflagen.

Dessutom föreslås ändringar av teknisk natur i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt, bokföringslagen, tvångsmedelslagen och tullagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	4
1. Inledning.....	4
2. Nuläge.....	4
2.1. Allmänt.....	4
2.2. Lagstiftning och praxis.....	4
Straffansvar för juridiska personer.....	4
Brott mot den offentliga ekonomin	5
Näringsbrott.....	5
Häleribrott.....	6
Gäldenärsbrott	8
Arbetsbrott.....	9
2.3. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna.....	10
Straffansvar för juridiska personer.....	10
Näringsbrott.....	10
Häleribrott.....	11
Gäldenärsbrott	12
Arbetsbrott.....	13
2.4. Bedömning av nuläget.....	13
Straffansvar för juridiska personer.....	13
Brott mot den offentliga ekonomin	15
Näringsbrott.....	15
Häleribrott.....	18
Gäldenärsbrott	21
Arbetsbrott.....	23
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	26
3.1. Allmänna mål.....	26
3.2. Straffansvar för juridiska personer.....	26
3.3. Brott mot den offentliga ekonomin.....	26
3.4. Näringsbrott	26
Brott mot företagshemlighet.....	26
Bokföringsbrott	26
3.5. Häleribrott.....	27
Häleri.....	27
Penningtvätt	27
3.6. Gäldenärsbrott.....	27
Oredlighet som gäldenär.....	27
Gynnande av gäldenär	28
Åtalsrätt.....	28
3.7. Arbetsbrott	28

4.	Propositionens verkningar	28
5.	Beredningen av propositionen.....	28
6.	Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll.....	29
DETALJMOTIVERING.....		30
1.	Lagförslag.....	30
1.1.	Strafflagen.....	30
9 kap.	Om straffansvar för juridiska personer.....	30
10 kap.	Om förverkandepåföljder.....	31
29 kap.	Om brott mot den offentliga ekonomin	31
30 kap.	Om näringsbrott	31
32 kap.	Om häleribrott.....	34
39 kap.	Om gäldenärsbrott.....	39
47 kap.	Om arbetsbrott	39
1.2.	Bokföringslag.....	40
1.3.	Lag om förhindrande och utredning av penningtvätt.....	40
1.4.	Tvångsmedelslag	40
1.5.	Tullag.....	40
2.	Ikraftträdande	40
LAGFÖRSLAGEN.....		41
	om ändring av strafflagen.....	41
	om ändring av 8 kap. 4 § bokföringslagen.....	46
	om ändring av lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt	46
	om ändring av 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen.....	47
	om ändring av 14 § tullagen.....	48
BILAGA		49
PARALLELLTEXTER.....		49
	om ändring av strafflagen.....	49
	om ändring av 8 kap. 4 § bokföringslagen.....	60
	om ändring av lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt	61
	om ändring av 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen.....	62
	om ändring av 14 § tullagen.....	64

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Syftet med denna proposition är att se över bestämmelserna om ekonomiska brott, vilket innebär att den täcker hela det vidsträckta fältet ekonomiska brott. Till följd av detta är propositionen rätt mångfacetterad och avsikten är inte att här fokusera på något särskilt slag av ekonomisk brottslighet. De bestämmelser i strafflagen som särskilt utretts gäller gäldenärsbrott, bokföringsbrott, penningtvätt samt straffansvar för juridiska personer.

I propositionen granskas också vilka lagändringar som förorsakas av andra protokollet till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen, vilket antogs av Europeiska unionens råd den 19 juni 1997 (EGT nr C 221, 19.7.1997, nedan bedrägerikonventionen).

2. Nuläge

2.1. Allmänt

Bestämmelserna om ekonomiska brott är förhållandevis nya. Största delen av dem trädde i kraft den 1 januari 1991 som ett led i det första skedet av totalrevideringen av strafflagen. Från denna tid härrör bl.a. bestämmelserna i strafflagens 29 kap. om brott mot den offentliga ekonomin, bestämmelserna i 30 kap. om näringsbrott, bestämmelserna i 39 kap. om gäldenärsbrott och bestämmelserna i 46 kap. om regleringsbrott och smuggling.

Vid det andra skedet av totalrevideringen av strafflagen stiftades bl.a. 9 kap. om straffansvar för juridiska personer och 47 kap. om arbetsbrott. Dessa bestämmelser trädde i kraft den 1 september 1995. En egen bestämmelse om penningtvätt togs in i strafflagen 1994.

Sedan senare delen av 1990-talet har arbetet för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen utgjort en av de viktigaste uppgifterna för polisen och vissa andra myndigheter. I statsrå-

dets principbeslut från 1996, 1998 och 2001 ägnas stor uppmärksamhet åt spårande och återtagande av egendom som förvärvats genom brott. Strävan har varit densamma i de ändringar som gjorts i utsköningslagen samt den ändring av strafflagen som gäller förverkandepåföljder och som trädde i kraft den 1 januari 2002.

Under det senaste årtiondet har bestämmelserna om ekonomiska brott varit föremål för ändringar. Den kanske viktigaste av dem var ändringen av strafflagens 39 kap. 1994. Den innebär att oredlighet som gäldenär utökades med en grov gärningsform och att oredlighet som gäldenär började lyda under allmänt åtal.

Eftersom största delen av bestämmelserna om ekonomiska brott har varit i kraft i minst sex år har det i rättspraxis inhämtats tillräckligt med information för att man skall kunna bedöma huruvida det finns behov att se över strafflagens bestämmelser om ekonomiska brott. Det finns också rätt gott om avgöranden från fullföljdsdomstolarna att tillgå. För många brottstyper finns det dessutom så gott om domstolsavgöranden att det är möjligt att särskilja vilka tillämpningsproblem i samband med lagen som kan lösas i rättspraxis och vilka som fordrar en lagändring.

2.2. Lagstiftning och praxis

Straffansvar för juridiska personer

Strafflagens 9 kap. om straffansvar för juridiska personer trädde i kraft den 1 september 1995. En viktig fråga som var föremål för divergerande åsikter under beredningsskedet var huruvida den nya påföljden skulle vara beroende av prövning. Det diskuterades huruvida påföljden skulle vara beroende av prövning i den meningen att dömande till samsfundsbot skulle vara beroende av domstolens fria prövning när förutsättningarna för dömande uppfylls. Ett annat alternativ var att påföljd är obligatoriskt på så sätt att samsfundsbot i regel döms ut i de fall där förut-

sättningarna uppfylls. Vid en sådan lösning skulle dock domseftergift ha varit möjlig om det i lag funnits en uttrycklig grund för det. En relativt omfattande bestämmelse om åtgärdseftergift i samband med obligatoriskt utdömmande av samfundsbot skulle ha minskat skillnaden mellan ett system byggt på obligatoriskt utdömmande och ett system byggt på prövning.

I strafflagsprojektets förslag (publikation av justitieministeriets lagberedningsavdelning 13/1987) var dömande till samfundsbot beroende av prövning. I det förslag till proposition som sammanställt genom tjänstemannaberedning hade dömande på basis av remissvaren blivit obligatoriskt. Samma linje företrädde laggranskningsrådet i sitt utlåtande om förslaget till proposition. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer (RP 95/1993 rd) hade dömandet åter ändrats och blivit beroende av prövning. Även riksdagen stannade för att dömande till samfundsbot skall ske enligt prövning.

Fram till utgången av 2000 har åklagarna framställt sammanlagt nio yrkanden på att samfundsbot döms ut. Underrätterna har meddelat fem domar. De största enskilda utdömda samfundsböterna har uppgått till 50 000 mark och den minsta samfundsboten till 5 000 mark.

Brott mot den offentliga ekonomin

Bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer kan inte tillämpas på skattebrott. I regeringens proposition i frågan (RP 95/1993 rd) motiverades lösningen med att det traditionella straffansvaret, det brottsbaserade skadeståndet och de administrativa skattesanktionerna vid skattebrott utgör en så kännbar sanktionshelhet att det inte längre ansågs nödvändigt att utöka den med en samfundsbot.

Det andra protokollet till bedrägerikonventionen medför dock en skyldighet att utsträcka straffansvaret för juridiska personer till vissa skattebrott. Vår lagstiftning uppfyller alltså i nuvarande form inte de krav som Finland genom att underteckna protokollet förbundit sig att uppfylla.

Näringsbrott

Brott mot företagshemlighet. Straffbestämmelsen om brott mot företagshemlighet togs in i strafflagens 30 kap. 5§ under det första skedet av totalrevideringen av strafflagen 1991. Före det fanns bestämmelser om skydd av affärshemlighet i lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/1978).

Brott mot företagshemlighet gäller också anställda (1 mom. 1 punkten). Utanför tillämpningsområdet har dock i paragrafens 2 mom. uttryckligen lämnats gärningar som anställda har begått efter anställningstidens slut.

Försök till brott mot företagshemlighet är inte straffbelagt.

För brott mot företagshemlighet dömdes under 1997—2000 sammanlagt fyra personer.

Bokföringsbrott. Kretsen av gärningsmän i fråga om sådant bokföringsbrott som avses i strafflagens 30 kap. 9§ består av den bokföringsskyldige, en företrädare för honom eller den åt vilken bokföringen har uppdragits. I rättspraxis jämställs med dem också den som utövar faktisk beslutanderätt inom den bokföringsskyldiga juridiska personen.

Genom straffbestämmelsen om bokföringsbrott ges bokföringens tillförlitlighet som sådan ett straffrättsligt skydd. I bakgrunden finns dock en strävan att skydda företagets intressegrupper, såsom kreditgivare, ägare och skattetagare från andra brott som riktar sig mot dem. Bokföringen utgör ett centralt instrument för att kontrollera företagets verksamhet. De negativa följderna av att bokföringen förstörs eller försummas är t.ex. att styrelsen och borgenärerna inte längre har tillgång till information samt att styrelsemedlemmarnas personliga ansvar inskränks i fråga om skyldigheter som uppstått efter att det egna kapitalet gått förlorat. En jämlik behandling av borgenärerna äventyras också i insolvensförfarandet, när återvinningstalan inte kan föras. Bokföringsbrott förorsakar problem också vid beskattningen på grund av avsaknaden av en riktig beskattningsgrund samt vid utredningen av arbetstagnans lönefrågor.

Bokföringens i viss mening instrumentella

betydelse förklarar å sin sida att den bestämmelse som säkerställer bokföringens tillförlitlighet har ägnats väldigt liten uppmärksamhet i flera årtionden. Intressegruppernas intressen skyddas ju att egna bestämmelser, bl.a. bestämmelserna om skattebrott och gäldenärsbrott. Rekvisitet för bokföringsbrott var i årtionden rätt öppet och delvis ofullständigt och straffskalan lindrig. Fram till 1984 var maximistraffet endast fängelse i sex månader.

Problemet med den relativt anspråkslösa straffrättsliga sanktioneringen låg i att ett bokföringsbrott, i synnerhet förstöring av bokföringsmaterial, kan vara ett sätt att hindra utredningen av andra brott som hänför sig till företagsverksamheten. I gällande rekvisit och straffskala har dessa synpunkter beaktats. Det har dock diskuterats huruvida de beaktats i tillräcklig grad. Det har förts fram bedömningar om att de straff som döms ut för bokföringsbrott fortfarande är alltför milda.

För bokföringsbrott kan dömas till böter eller fängelse i högst tre år. I praktiken fördelar sig de utdömda straffen så gott som jämnt mellan fängelsestraff och bötesstraff. År 2000 dömdes 248 personer av de 438 som i underrätterna konstaterats skyldiga till bokföringsbrott som enda brott eller huvudbrott till fängelse. Av dessa dömdes 26, dvs. ca 6 % till ovillkorliga straff och av dem skulle 10, dvs. 48 %, avtjäna straffet i form av samhällstjänst. För 188 personer var straffet böter och för två som konstaterats skyldiga utdömdes inget straff. Fängelsestraffen var i genomsnitt 3,8 månader. Av dem var de straff som avtjänades i fängelse i genomsnitt 7,4 månader. Antalet dagsböter var i genomsnitt 51.

Sanktioneringen av bokföringsbrott har blivit avsevärt effektivare under 1990-talet. År 1992, när bokföringsbestämmelserna hade varit i kraft ett år, dömdes endast 18 personer till straff för bokföringsbrott. Trots att antalet brott torde ha stigit sedan dess är en betydande del av det ökade antalet åtal resultatet av en effektivare konkursövervakning och förbättrade undersökningsresurser hos polisen. Av de utdömda straffen har andelen fängelsestraff stigit från litet över en femtedel 1992 till över hälften 2000. Även om det finns risk för fel i bedömningar som bygger enbart på

statistik kan man med rätt stor säkerhet slå fast att straffpraxis i fråga om bokföringsbrotten har skärpts under 1990-talet.

Häleribrott

Om traditionellt häleribrott föreskrivs i strafflagens 32 kap. 1 § 1 mom. I rekvisitet har på ett uttömmande sätt uppräknats vilka brott som kan utgöra förbrott till häleribrott. Sådana är för närvarande stölds-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- och betalningsmedelsbedrägeribrott samt gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri och uppsåtligt gäldenärssvek.

Gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri och gäldenärssvek togs in som förbrott till häleribrott 1994. Före det hade man ansett att gäldenärsbrott inte lämpar sig som förbrott, eftersom de skall bestraffas genom tillämpning av delaktighetsbestämmelserna, och den som varit delaktig i ett brott genom vilket egendom förvärvats kan inte särskilt dömas för häleribrott. I motiveringen till regeringens proposition (RP 268/1993 rd) konstaterades att denna bedömning hade förverkligats endast i fråga om oredlighet som gäldenär, medan det förekommit problem i samband med andra gäldenärsbrott. Av denna anledning fogades oredlighet som gäldenär inte till förteckningen över förbrott till häleribrott och på grund av delaktighetstänkandet har den senare tillkomna bestämmelsen om penningtvätt i 2 mom. inte heller kunnat tillämpas på dessa gärningar.

Endast egendom som har förvärvats genom brott kan vara föremål för häleri. Att ta besittning med egendom som kommit i stället för sådan egendom är med stöd av 1 mom. inte straffbart.

Penningtvätt. Penningtvätt är för närvarande kriminaliserad i strafflagens 32 kap. 1 § 2 mom. Som brottsrubricering används penningtvätt inte, vilket innebär att också brott mot 2 mom. skall bestraffas som häleri. Även de flesta andra häleribrott, dvs. grovt häleri, yrkesmässigt häleri och häleriförseelse, kan begås såsom penningtvätt. Även begränsningsbestämmelsen gällande vissa personer i gärningsmannens närmaste krets, bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer

samt bestämmelsen om att egendom som har varit föremål för häleri skall dömas förverkad tillämpas på häleribrott som skett i form av penningtvätt. Penningtvätt av oaktsamhet är däremot inte straffbar.

Bakom regleringen av penningtvätt finns internationella förpliktelser. Förenta Nationernas i Wien den 20 december 1988 ingångna konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (Wienkonventionen) förpliktigar till kriminalisering av penningtvätt i fråga om narkotikabrott. Kriminaliseringsskyldigheten i den gäller samma gärningsformer som den i Strasbourg den 8 november 1990 ingångna konventionen om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (förverkandekonventionen). Den senare begränsar sig dock inte enbart till vissa förbrott utan dess tillämpningsområde är allmänt. Det hade visserligen varit möjligt att göra en reservation i konventionen om att den tillämpas endast på vissa förbrott. Finland gjorde dock ingen sådan reservation. Rådets rambeslut av den 26 juni 2001 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott (rambeslutet om penningtvätt) medför också en förpliktelse att stryka reservationerna, med undantag av sådana som gäller lindriga brott.

Paragrafens 2 mom. innefattar i sin nuvarande form just de gärningsformer som enligt Wienkonventionen och förverkandekonventionen absolut skall bestraffas, eftersom momentet stiftades uttryckligen med tanke på uppfyllandet av skyldigheterna i dessa konventioner. En ytterligare skyldighet som rambeslutet om penningtvätt medförde var att maximistrafet för penningtvätt inte skall understiga fängelse i minst fyra år, dvs. samma maximistraf som för grovt häleri. En förpliktelse att förbjuda penningtvätt följer också av Rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (penningtvättdirektivet), som innehåller motsvarande gärningsformer som ovannämnda konventioner.

Enligt paragrafens 2 mom. 1 punkt kan den bestraffas för penningtvätt som är medveten om egendomens olagliga ursprung och som när han tar befattning med tillgångarna har

för avsikt att dölja eller maskera deras olagliga ursprung eller hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. I punkten uppräknas uttömmande de handlingar som betraktas som penningtvätt, vilket innebär att vilket befattningstagande med egendom som helst inte uppfyller rekvisitetet såsom vid traditionellt häleri.

Enligt momentets 2 punkt är det straffbart att dölja eller maskera i 1 punkten angiven egendoms rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den. Med stöd av momentets 3 punkt kan också den dömas för penningtvätt som underlåter att göra anmälan enligt 10 § lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998) eller i strid med förbudet i 10 § röjer att anmälan har gjorts.

I Finland har penningtvätt i allmänhet hängt samman med narkotikabrott, gäldenärsbrott, skattebrott och andra ekonomiska brott. Narkotikabrottens betydelse som förbrott till penningtvätt har ständigt ökat. Under 1997—1999 tredubblades antalet narkotikabrott som kom till polisens kännedom och en allt större andel av narkotikahandeln förefaller att skötas av professionella brottslingar. De kriminella organisationernas verksamhet har också internationaliserats, vilket har lett till svårigheter att spåra och återta vinningen av brottet. Den narkotika som beslagtogs 1998 har uppskattats ha ett värde om 210—400 miljoner mark på gatan. Det bör också tas i betraktande att det enligt en internationellt godkänd uppskattning endast är 5—10 % av den narkotika som är i omlopp som beslagtas. Samtidigt har man genom ökade personalresurser och utvidgade undersökningsbefogenheter satsat på bekämpningen av narkotikabrottslighet samt annan organiserad och internationell brottslighet.

Enligt en uppskattning av centralen för utredning av penningtvätt, som finns vid centralkriminalpolisen, uppgår värdet av den egendom som är föremål för penningtvätt årligen till över en miljard mark, när som utgångspunkt tas omfattningen av den vinning som bereds via ekonomiska brott och narkotikabrott samt andra slag av brott som ger ekonomisk fördel. I uppskattningen har det tagits hänsyn till att den anmälda brottska-

dan inte alltid är densamma som vinningen för gärningsmannen. När man ser till penningtvätten som helhet måste man också observera att Finland fungerar som slutstation och mellanstation för förmögenhet, både kontanter och förmögenhet i elektronisk form, som utgör ekonomisk vinning av förbrott som begåtts utomlands. Det är ytterst svårt att exakt bedöma vad den totala summan rör sig om. En viss vägledning ger det faktum att en dryg tredjedel av de anmälningar om tveklaktig affärsverksamhet som kommit till centralen för utredning av penningtvätt under de senaste åren har gällt utländska fysiska och juridiska personer. Utgående från målsägandenas anmälningar uppgick skadorna av ekonomiska brott under 1996—1999 till 0,6—2,3 miljarder mark per år. Samtidigt har 147—380 miljoner mark av vinningen årligen återtagits.

Trots penningtvättens omfattning har de gällande bestämmelserna kunnat tillämpas endast i få fall. Mellan 1994 och 1999 har endast 36 personer dömts enligt bestämmelsen om penningtvätt i 2 mom. och av dem har hälften de facto gjort sig skyldiga till traditionellt häleri. De vanligaste sätten att maskera egendomens ursprung var att göra transaktioner över en hälares bankkonton eller att skaffa egendom, vanligen ett fordon, i hälares namn, dock i verkligheten så att den som begått förbrottet hade egendomen i sin besittning, samt enbart mottagning av tillgångar.

I de fall som domstolarna behandlat har värdet av undandömd egendom rört sig mellan ca 10 000 och 230 000 mark. Medianstraffet för de personer som inte samtidigt dömdes för andra brott var 50 dagsböter. I två fall, där egendomens värde uppgick till 230 000 mark och 87 000 mark, bestämdes straffet enligt grundrekvisitet för häleri. Straffet var i bägge fallen 50 dagsböter. I de fall som gällde grov penningtvätt var straffet i genomsnitt fängelse i 7,5 månader. Gränsen mellan grovt häleri och häleri har i allmänhet gått vid ca 80 000 mark.

Det årliga antalet anmälningar om tveklaktig affärsverksamhet som inlämnats till centralen för utredning av penningtvätt har under 1994—1998 uppgått till drygt 200. År 1999 steg antalet anmälningar till 348, år 2000 var

anmälningarna redan 1109 och under det första halvåret 2001 gjordes 1281 anmälningar. De tillgångar som nämndes i anmälningarna uppgick 1998 till sammanlagt ca 3,7 miljarder, 1999 till sammanlagt 2,5 miljarder, 2000 till drygt 35 miljarder mark och under första halvåret 2001 till 625 miljoner mark. Centralens verksamhet omfattar införande av anmälningar i registret över penningtvätt, polisundersökning av fallen samt vid behov förundersökning av misstänkta brott. Centralen har också rätt att ålägga en anmälningspliktig att avhålla sig från den affärsverksamhet som avses i anmälan. Denna befogenhet har från 1998 till mitten av 2001 utnyttjats sammanlagt 29 gånger och värdet av de tillgångar som varit föremål för åtgärder har uppgått till 47,7 miljoner mark.

Antalet anmälningar som sända till förundersökning har varierat kraftigt. År 1998 var de 19, följande år 44 och 2000 inleddes brottsutredning i fråga om 70 fall. Från 1994 till mitten av 2001 har brottsutredning inletts på grund av 317 anmälningar sammanlagt. Centralen för utredning av penningtvätt har under 1998—2000 fått tillbaka vinning av brott till ett värde av sammanlagt ca 60 miljoner mark.

De domar som meddelats på grund av anmälningarna har i merparten av fallen hänfört sig till ett förbrott. Fram till utgången av 1999 hade totalt 31 personer dömts på basis av anmälningar. Av dem dömdes endast fyra för penningtvätt, medan resten dömdes för skattebrott, andra ekonomiska brott eller narkotikabrott.

Gäldenärsbrott

Oredlighet som gäldenär. Oredlighet som gäldenär enligt 39 kap. 1 § strafflagen gäller en situation där gäldenären verkligen försämrar sig förmögenhetsställning. Den skiljer sig däri från gäldenärsbedrägeri enligt 2 §, som gäller en situation där förmögenhetsställningen försämrar genom skenbara åtgärder. Ett typiskt exempel på oredlighet som gäldenär är då egendom olagligt överförs från företagets förmögenhet till ägarens privata förmögenhet.

När det gäller oredlighet som gäldenär

skall gärningarna begås när ekonomiska svårigheter redan föreligger eller är att vänta. Dessutom skall gärningen antingen försätta gäldenären på obestånd eller förvärra hans obestånd. Rekvisitet förutsätter inte vinningssyfte.

Det har i någon mån rått oklarhet om förhållandet mellan begreppen ”ekonomiska svårigheter” och ”obestånd”. I förarbetena till lagen (RP 66/1988 rd) kan man få stöd för tolkningen att dessa begrepp givits samma innebörd. I motiveringen sågs att begreppet obestånd har valts som grundläggande kännetecken på en gäldenärs ekonomiska kris. Begreppet obestånd används parallellt med begreppen ”ekonomiska svårigheter” och ”ekonomisk krissituation” så att de förfaller vara synonyma. I propositionen utreds t.ex. först förorsakande och förvärrande av obestånd och därefter används samma sak för att utreda termen ”ekonomisk krissituation”. Inte heller i rättspraxis förefaller det som om begreppen skulle ha använts i olika betydelser, eftersom de inte har bedömts som särskilda rekvisit. (se HD:1998:82 och 2000:74 samt 1999:117, där det var fråga om återvinning).

Andelen fall där gäldenären dömts för grov oredlighet som gäldenär har vuxit under de senaste åren. År 1997 dömdes 81 personer för vanlig gärningsform och 11 för grov gärningsform, medan siffrorna 1998 var 65 respektive 14 personer. År 1999 konstaterades 63 personer skyldiga till oredlighet som gäldenär och 34 till grov gärningsform. År 2000 var de vanliga gärningsformerna 41 medan de grova redan uppgick till 55.

År 2000 dömdes 30 personer till fängelse för oredlighet som gäldenär, av dem 1 ovillkorligt. Medeltalet för fängelsestraffen var fem månader. Till böter dömdes 11 personer. Alla som hade gjort sig skyldiga till grov gärningsform dömdes till fängelsestraff, av dem 16 ovillkorligt. Fängelsestraffen var i genomsnitt 10 månader.

Gynnande av borgenär. Maximistraffet för gynnande av borgenär är fängelse i ett år. Den allmänna preskriptionstiden för brottet är således enligt 8 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten strafflagen två år. Med stöd av 8 kap. 6 § gäller den särskilda ett år långa preskriptionstiden vid målsägandebrott också gynnande av

borgenär.

Gynnande av borgenär är ett rekvisit som sällan tillämpas. Under 1997—2000 konstaterades sammanlagt 20 personer skyldiga till detta. Av dem dömdes 15 till bötesstraff.

Åtalsrätt. Målsägande vid gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri, gäldenärssvek och gäldenärsförseelse är enligt 39 kap. 9 § 2 mom. de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet. Av bestämmelsen följer följande problem: om gäldenären enligt 2 § 1 mom. 4 punkten underlåtit att anmäla en skuld i skuldsanerings- eller saneringsförfarande och den borgenär som hemlighållits har förlorat sin andel samt möjligheten att delta i fastställandet av villkoren för saneringsförfarandet, blir den som beretts vinning av brottet målsägande.

Arbetsbrott

Det är inte möjligt att döma till samfundsbot på grund av arbetsbrott.

I strafflagsprojektets förslag till straffansvar för juridiska personer (publikation av justitieministeriets lagberedningsavdelning 13/1987) ansågs arbetsbrott höra till kärnområdet när det gäller straffansvaret för juridiska personer tillika med miljö-, skatte-, subventions- och näringsbrott. I regeringens proposition hade dock arbetsbrotten lämnats utanför ansvarsområdet. Inte heller i lagutskottets betänkande tillstyrktes samfundsansvar som påföljd för arbetsbrott. Det att arbetsbrotten lämnades utanför tillämpningsområdet behandlades inte i motiveringen.

I de handlingar där arbetsbrotten föreslagits bli omfattade av samfundsansvar har grundlösningen ansetts självklar. Olika uppfattningar har närmast framförts i fråga om huruvida alla arbetsbrott i strafflagen skall berättas av ansvaret eller endast vissa av dem.

I praktiken kan samfundsbot dömas ut som påföljd närmast för ett sådant arbetarskydds-brott som föreskrivs i 47 kap. 1 § strafflagen och ett sådant arbetstidsbrott som föreskrivs i 2 § i samma kapitel. År 2000 konstaterades i de lägre rättsinstanserna 122 respektive 3 personer skyldiga till dessa brott. Andra bestämmelser om arbetsbrott tillämpas i rätt liten utsträckning.

2.3. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna

Straffansvar för juridiska personer

I Sverige är företagsbot tills vidare inte formellt ett straffrättsligt straff. Om dömande till företagsbot bestäms i brottsbalkens 36 kap. 7 §. Enligt bestämmelsen skall företagsbot i princip dömas ut om förutsättningarna för dömande uppfylls. Företagsbot får dock efterges eller sättas lägre än vad som bort ske om påföljd för brottet ådöms näringsidkaren eller företrädare för denne, om brottet medför annan betalningsskyldighet eller särskild rättsverkan för näringsidkaren eller om det annars är påkallat av särskilda skäl. I promemorian Företagsbot (Ds 2001:69) lämnas vissa ändringsförslag som siktar på att effektivisera det nuvarande systemet med företagsbot. Det föreslås bl.a. att maximibeloppet för påföljden skall höjas från tre miljoner kronor till tio miljoner kronor.

I Norge döms en juridisk person till böter enligt prövning med stöd av 48 a § straffeloven.

I Danmark är dömande till samfundsbot beroende av prövning enligt 25 § straffeloven.

Näringsbrott

Brott mot företagshemlighet. I Sverige har det stiftats en särskild lag om skydd för företagshemligheter. Enligt lagen är dock endast företagsspioneri och olovlig befattning med företagshemlighet straffbart. En gärning som i Finland bestraffas som brott mot företagshemlighet bestraffas däremot i Sverige enligt brottsbalkens 10 kap. 5 §, som gäller missbruk av förtroendeställning. Bestämmelsen gäller inte alla arbetstagare, utan gärningsmannen förutsätts ha en särskild förtroendeställning. Brotsrekvisitet är begränsat till den tid förtroendeställningen varar. Försök till missbruk av förtroendeställning är straffbart (10 kap. 9 §).

I Norge finns motsvarande bestämmelse om brott mot företagshemlighet i 294 § straffeloven. Oberättigat bruk eller röjande av företagshemlighet är inte straffbart när det flutit två år från det anställningsförhållandet

upphörde. I Norge är utgångspunkten enligt 49 § att försök till allvarigare gärningar än förseelser är straffbart. Eftersom det fängelsehot som föreskrivs i 294 § överskrider tre månader, är det inte längre fråga om en förseelse.

I Danmark bestäms om missbruk av företagshemlighet i 10 § loven om marknedsföring. Att röja och utnyttja en företagshemlighet som den anställde fått vetskap om i anställningsförhållandet är förbjudet tre år efter anställningsförhållandets slut. Även försök till brott är enligt 10 § loven om marknedsföring förbjudet enligt en allmän bestämmelse. Utgångspunkten är även där med stöd av 21 § straffeloven att alla brott vilkas straffskala innehåller fängelsehot också skall bestraffas som försök.

Bokföringsbrott. I Sverige bestäms om bokföringsbrott i 11 kap. 5 § brottsbalken. Straffskalan för grundformen är fängelse i högst två år. I samma bestämmelse finns också sidoskalor för ringa och grova gärningsformer. Om bokföringsbrottet är ringa döms till böter och om brottet är grovt till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. I de svenska bestämmelserna om bokföringsbrott beskrivs inte de omständigheter som kan göra att brottet bestraffas enligt en lindrigare eller strängare sidoskala.

I 286 § i den norska straffeloven finns ett öppet rekvisit om underlåtenhet att uppfylla bokföringsskyldigheten. Straffskalan för grundformen är böter eller fängelse i högst ett år eller båda. Föreligger försvårande omständigheter kan gärningsmannen dömas till fängelse i högst tre år. De försvårande omständigheterna uppräknas inte i lagen.

På bokföringsbrott tillämpas i Danmark bestämmelsen i 302 § straffeloven. Bestämmelsen gäller oriktig registrering av uppgifter, underlåtenhet att föra bokföring och underlåtenhet att uppfylla skyldigheten att uppevara bokföringsmaterial. Om gärningen är uppsåtlig är maximistraffet fängelse i ett år och om brottet begås av grov oaktsamhet fängelse i fyra månader. Endast böter är också möjligt i båda fallen. I fråga om mindre förseelser mot bestämmelserna i bokföringslagen kan bokföringslagens 16 § tillämpas, enligt vilken endast böter kan dömas ut. Också en juridisk person kan tilldömas böter.

På ett bokföringsbrott som gäller införande av en oriktig uppgift i bokföringen kan bestämmelsen om intellektuell förfalskning i 175 § straffeloven tillämpas. Maximistraflet är fängelse i tre år men under förmildrande omständigheter kan straffet vara böter.

Häleribrott

I Sverige är straffskalan för häleri enligt 9 kap. 6§ brottsbalken fängelse i högst två år. För häleri döms enligt första momentet den som på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande tar befattning med något som är frånhänt annan genom brott (sakhäleri), bereder sig otillbörlig vinning av annans brottsliga förvärv (vinningshäleri), eller genom krav, överlåtelse eller på annat liknande sätt hävdar genom brott tillkommen fordran (fordringshäleri). Enligt det andra momentet döms för häleri likaledes den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet, som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott (näringshäleri).

En egen straffbestämmelse om penningtvätt (penninghäleri) togs den 1 juli 1999 in i brottsbalkens 9 kap. 6 a §. Tidigare hade penninghäleri kriminaliserats som häleri. Grundformen har delats upp i två moment. Enligt det första momentet gör sig den skyldig till brott som otillbörligen främjar möjligheterna för annan att tillgodogöra sig egendom som härrör från brottsligt förvärv eller värdet av sådan egendom, eller med uppsåt att dölja egendomens ursprung medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom som härrör från brottsligt förvärv. Enligt det andra momentet döms också den för penninghäleri som otillbörligen medverkar till att bortföra, överlåta, omsätta eller vidta annan sådan åtgärd med egendom, om åtgärden är ägnad att dölja att annan har berikat sig genom brottslig gärning.

För grundformen kan dömas till fängelse i högst två år. För grova gärningsformer finns en sidoskala där minimistraflet är fängelse i sex månader och maximistraflet fängelse i sex år. För penninghäleriförseelser enligt ka-

pitlets 7 a § kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Penninghäleri av oaktsamhet skall bestraffas som penninghäleriförseelse. Detta förutsätter att gärningsmannen inte insåg men hade skäligen anledning att anta att brott förelåg. En förövare av förbrott kan i Sverige inte åtalas för häleri.

Förbrotten till häleri är inte avgränsade och rekvisitet sammanfaller delvis med penninghäleri. Häleri lämpar sig dock endast när egendom har förvärvats genom en brottslig handling. Häleri kan inte tillämpas t.ex. när förbrottet är ett skatte- eller tullbrott. På dessa tillämpas i stället 2 mom. i bestämmelsen om penninghäleri. Om bägge rekvisiten är tillämpliga, döms i första hand för häleri.

För att uppfylla åtagandena i andra protokollet till bedrägerikonventionen har Sverige stiftat en lag, som trädde i kraft 1.1.2002 (2001:780), där också försök, förberedelse eller stämpling till grovt häleri och grovt penninghäleri har kriminaliserats. Kriminaliseringen har inskränkts till att gälla grova gärningsformer, även om en sådan inskränkning inte görs i andra protokollet. I propositionen (prop. 2000/01:133) tolkas protokollet så att det medger en inskränkning till allvarliga fall även utan en reservation, eftersom en tolkning av protokollet strikt efter ordalydelsen skulle föra väldigt långt. Sveriges tolkning baserar sig bl.a. på att det skall finnas ett visst utrymme för att tillse att de nykriminaliseringar som krävs går att passa in i den nationella systematiken och att kriminaliseringen i fråga om bedrägeri kan inskränkas till allvarliga fall enbart med stöd av protokollet. Härutöver ligger det i de osjälvständiga brottsformernas natur att de skall vara förbehållna för mer allvarlig brottslighet.

I Norge föreskrivs i 317 § straffeloven att penningtvätt skall bestraffas som häleri. Enligt bestämmelsen kan den bestraffas som mottar eller skaffar sig eller andra egendom som förvärvats till följd av en straffbar handling, eller som bistår någon annan att gömma undan sådan egendom. Sätten att bistå har lämnats öppna och i lagen anges som exempel på sådana endast att motta, förvara, transportera, konvertera egendom eller investera i sådan. För straffbarhet förutsätts inte avsikt att dölja egendomens ursprung. Straffskalan för grundformen är böter eller fängelse

se i högst tre år.

Enligt en specialbestämmelse i 317 § 2 mom. straffeloven föreligger häleri även om ingen kan straffas för förbrottet. Genom bestämmelsen underlättas bestraffning när det gäller tvättning av tillgångar som erhållits via ett förbrott utomlands. Straffbestämelsen gällande penningtvätt har dessutom genom 2 mom. frigjorts från preskriptionen av förbrottet. Med stöd av momentet kan också förövaren av ett förbrott dömas för penningtvätt. I Norge kan således förövaren av ett förbrott bestraffas för döljande av tillgångar som han fått genom förbrottet, även om han inte kan dömas för förbrottet. Samma person kan dock inte dömas för såväl förbrott som häleri.

Penningtvätt av oaktsamhet är straffbar också i Norge. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år.

I Danmark är penningtvätt straffbelagd som häleri. En nyligen reviderad straffbestämmelse finns i 290 § straffeloven och enligt den kan förbrottet utgöra vilket brott som helst. Maximistraffet för grundformerna är fängelse i ett och ett halvt år, men straffet kan stiga till fängelse i sex år om häleriet är av grov beskaffenhet eller om det har utövats yrkesmässigt. I lagen uppräknas inte de omständigheter som gör gärningen grov.

Penningtvätt som utförs av förövaren av förbrottet är inte straffbar i Danmark.

Om häleri av oaktsamhet bestäms i 300 c och 303 § straffeloven. Dessa bestämmelser har dock inte tillämpats på fall som gäller penningtvätt. Det är ifrågasatt om de ens i princip kan tillämpas på annat än traditionellt häleri.

Gäldenärsbrott

Oredlighet som gäldenär. I Sverige föreskrivs om oredlighet mot borgenärer i 11 kap. 1 § brottsbalken. I paragrafens 1 mom. bestäms om verklig och i 2 mom. om skenbar försämring av förmögenhetsställningen. Paragrafen innehåller alltså också en bestämmelse som motsvarar gäldenärsbedrägeri.

Enligt paragrafens 1 mom. skall gärningen ske när gäldenären är på obestånd eller när påtaglig fara föreligger för att han skall komma på obestånd, eller om gäldenären ge-

nom sådant förfarande försätter sig på obestånd eller framkallar påtaglig fara för att han skall komma på obestånd. Med obestånd avses detsamma som i Finland, dvs. annat än tillfällig oförmåga att betala sina skulder i tid, och med detta hänvisas till det allmänna intrycket av gärningsmannens ekonomiska situation.

Den svenska bestämmelsen om oredlighet mot borgenärer skiljer sig från den finländska i två avseenden. För det första förutsätter den inte att obestånd framkommit, utan endast fara för att obestånd skall uppkomma. En sådan fara hänger bl.a. samman med de ekonomiska framtidsutsikterna och stora betalningsskyldigheter som sannolikt är att vänta. För det andra förutsätter rekvisitet inte att gärningen försäkras följder, eftersom kriteriet endast är att gärningen begås i en viss ekonomisk situation. Det har i Sverige föreslagits (SOU 1996:30) att kriminaliseringen skall utvidgas också till sådana situationer där det saknas underlag att göra en obeståndsbedömning då bokföringsskyldigheten inte har uppfyllts. Förslaget har dock inte lett till någon lagändring.

I Norge har lagen nästan samma struktur som i Sverige. I 281 § 1 mom. straffeloven bestäms om skenbar och i 2 mom. om verklig försämring av gäldenärens förmögenhetsställning. Enligt 2 mom., som gäller en gärning motsvarande oredlighet som gäldenär, skall gärningsmannen vid gärningstidpunkten vara försatt på obestånd eller på grund av gärningen försättas på obestånd (ikke vil kunne tilfredsstille fordringshavere). Det har i Norge föreslagits att rekvisitet skall ändras så att också åsamkande av påtaglig fara för obestånd skall vara straffbart (NOU 1999:23).

I Danmark har skenbar och verklig försämring av gäldenärens förmögenhetsställning i stor utsträckning sammanslagits. Enligt bestämmelsen om gäldenärsbedrägeri (skyldnersvig) i 283 § 1 mom. 3 punkten straffeloven är det straffbart bl.a. att ge felaktiga uppgifter, skänka bort egendom och sälja till underpris.

I paragrafen ingår alltså också gärningar som motsvarar oredlighet som gäldenär. Enligt bestämmelsen skall följden av gärningen vara att förhindra att gäldenärens egendom

blir åtkomlig för borgenärerna. Det finns inget krav på obestånd eller en viss ekonomisk situation som förutsättning för straff.

Gynnande av borgenär. I Sverige är maximistrafte för mannåmån mot borgenärer, om vilket bestäms i 11 kap. 4 § brottsbalken, fängelse i två år. I Norge är maximistrafte detsamma med stöd av 284 § straffeloven.

I Danmark saknas en särskild bestämmelse om gynnande av borgenär. På detta tillämpas bestämmelsen i 283 § straffeloven om gäldenärsbedrägeri (skyldnersvig) eller bestämmelsen i 300 § om betalning av skuld som förfallit till betalning. Den sistnämnda är en lindrigare gärningsform. Bestämmelserna skiljer sig från varandra på så sätt att gäldenärsbedrägeri förutsätter att gäldenären berett sig eller andra oberättigad vinning, vilket 300 § inte kräver. Gäldenärsbedrägeri tillämpas t.ex. när sättet att betala skulden är ovanligt eller säkerheten exceptionell.

Även om betalning av en skuld som förfallit till betalning allmänt taget är en åtgärd som gäldenären förutsätts vidta och som sådan alltså godtagbar, blir betalningen med stöd av 300 § straffeloven klandervärd när gäldenären vet att han har mindre tillgångar än de totala skulderna eller när han redan ekonomiskt befinner sig i en likviditetskris. På grund av att åtgärden i princip är godtagbar är tillämpningsförutsättningen, även utan stöd av ordalydelsen i bestämmelsen, att åtgärden har varit oförvarlig.

Maximistrafte för gäldenärsbedrägeri är fängelse i ett år och sex månader och i grova fall fängelse i åtta år (285 § och 286 § straffeloven). Maximistrafte för betalning av en förfallen skuld är fängelse i ett år.

Arbetsbrott

Användningsområdet för den företagsbot som avses i 36 kap. 7 § i den svenska brottsbalken är såtillvida allmänt att en näringsidkare kan åläggas företagsbot för alla brott som begåtts i utövningen av näringsverksamhet, med undantag av de lindrigaste. Till tillämpningsområdet hör brott mot arbetarskyddslagstiftningen och arbetstidslagstiftningen.

I Norge kan juridiska personer med stöd av 86 och 87 § arbeidsmiljøloven påläggas an-

svar för brott mot arbetarskyddslagstiftningen och arbetstidslagstiftningen.

Även i Danmark kan juridiska personer dömas till böter för brott mot såväl arbetarskyddslagstiftningen som arbetstidslagstiftningen med stöd av 82 och 86 § arbeidsmiljøloven.

2.4. Bedömning av nuläget

Straffansvar för juridiska personer

När riksdagen antog de lagar som avsåg att införa straffansvar för juridiska personer följde den en kläm till beslutet. Enligt denna skall regeringen följa hur samfundsboten tillämpas i domstolarna och därefter ta ställning till om denna påföljd skall bli obligatorisk. När denna proposition avlåtts har straffansvar för juridiska personer varit i bruk i över sex år. Under denna tid har det redan inhämtats så mycket praktiska erfarenheter av hur de nya bestämmelserna tillämpas att den bedömning som riksdagen förutsatte kan göras.

Bestämmelserna om samfundsansvar har tillämpats i rätt liten omfattning. Straffansvaret för juridiska personer är visserligen inte heller tänkt att tillämpas i någon större utsträckning. Om möjligheten till prövning vid dömandet inte beaktas här, framgår lagstiftarens syfte, som nämns ovan, på två sätt. För det första kan samfundsbot dömas ut som påföljd endast för ett rätt litet antal brottstyper. När lagstiftningen om samfundsbot trädde i kraft utsträcktes påföljden endast till sammanlagt 16 brottstyper, av vilka en del utgjorde olika grovhetsgrader av samma brott. Senare har tillämpningsområdet visserligen utvidgats något. Straffansvaret för juridiska personer har i princip inte utsträckts till lindrigare brott. Det har inte heller utsträckts till brott av masskaraktär, vilka är väl företrädda hos domstolarna. Ett undantag från denna princip kan anses vara häleri, om vilket bestäms i strafflagens 32 kap. 1 §, och till vilket underrätterna konstaterade 613 personer skyldiga år 2000.

För det andra syns strävan att undvika en utbredd tillämpning av samfundsansvaret i att villkoren för ansvar är strikt formulerade. Att ett brott har begåtts i den juridiska personens verksamhet är inte nog för att sam-

fundsbot skall dömas ut. Utöver detta måste man också kunna påvisa s.k. samfundsskuld, dvs. ett klandervärt förfarande inom den juridiska personens verksamhet och att detta förfarande har ett samband med att ett brott begåtts.

Utifrån brottsstatistiken är det möjligt att göra vissa observationer om brott som gäller samfundsansvar och på basis av dem också några bedömningar om orsakerna till att straffansvar för juridiska personer tillämpats i ringa utsträckning. Om häleribrotten till en början lämnas obeaktade kan som exempel nämnas att 121 personer 2000 konstaterades skyldiga till ett sådant brott som i princip omfattas av samfundsansvar. I praktiken kan situationen dock ha varit en annan. Av dessa fall var t.ex. 48 sådana djurskyddsbrott som avses i 17 kap. 14 § medan 19 av fallen hade dömts som smuggling enligt 46 kap. 4 §. Sannolikt har största delen av dessa brott begåtts på annat sätt än inom en juridisk persons verksamhet.

Av fallen utgjorde 11 subventionsbedrägerier eller grova subventionsbedrägerier. En del av dem har troligen inte ansetts lyda under samfundsansvar av den anledningen att den som gjort sig skyldig till subventionsbrott varit en enskild näringsidkare utan någon bakomliggande juridisk person. Sådana fall har förekommit t.ex. inom jordbrukssektorn.

En tredje grupp gärningar som gör det möjligt att döma till samfundsbot är miljöförstöring enligt 48 kap. 1 § strafflagen och miljöförseelse enligt 48 kap. 3 § strafflagen. År 2000 konstaterade sammanlagt 24 personer skyldiga till dessa brott. Även om systematiska uppgifter inte finns att tillgå är det känt att en del också av dessa personer har varit enskilda näringsidkare eller enskilda personer, varvid dömande till samfundsbot inte har kunnat komma i fråga.

Den antalsmässigt intressantaste gruppen med tanke på samfundsboten utgör häleribrotten i 32 kap. strafflagen. År 2000 fann underrätterna 613 personer skyldiga till häleri (1 §), 85 till grovt häleri (2 §) och 5 till yrkesmässigt häleri (3 §). I en del av dessa fall är det möjligt att den person som tagit emot varor som förvärvats genom brott har varit anställd hos en juridisk person, varvid det

första villkoret för dömande till samfundsbot skulle ha uppfyllts. Enligt uppgifter från polisens brottsutredare har dock de personer som tagit emot varor som förvärvats genom brott så gott som utan undantag varit enskilda personer.

En viss osäkerhet hänger samman med bedömningarna ovan. Det är dock tämligen troligt att det faktum att straffansvaret för juridiska personer tillämpats i så ringa utsträckning inte i första hand beror på att påföljden dömts ut enligt prövning och inte heller på att villkoren för dömandet är strikta. En omständighet som förefaller vara av betydligt större vikt är att domstolarna inte har haft så många sådana brott att behandla för vilka samfundsbot är en lämplig påföljd. Huvudorsaken till att bestämmelserna om samfundsansvar tillämpats i så liten grad torde dock vara att det i Finland förekommer rätt litet sådan brottslighet som är avsedd att bestraffas med samfundsbot.

När gällande lag bereddes var de viktigaste skälen för obligatoriskt dömande till samfundsbot en på jämlikhetsprincipen grundad strävan till en enhetlig rättspraxis och den nedsättning av påföljdens allmänpreventiva verkan som prövningsrätten eventuellt har. Ett skäl i anslutning till detta var att dömande till straff i princip är obligatoriskt i Finland. Dessa skäl är fortfarande vägande och gäller som sådana.

Prövningsrätten åter motiverades med att den för med sig flexibilitet i dömandet. Med detta avsågs för det första att det inte skulle var nödvändigt att döma till samfundsbot i sådana enskilda fall där det saknar verkan eller är onödigt. Bakom detta skäl finns processekonomiska fördelar. Flexibilitet innebär också att samfundsbot inte behöver dömas ut när det i ett enskilt fall skulle vara oskäligt. Dömande enligt prövning understöddes också med motiveringen att det skulle förhindra ett alltför stort antal domar om samfundsbot.

De farhågor som gäller ett alltför stort antal domar om samfundsbot förefaller överdrivna på basis av erfarenheterna av tillämpningen av lagen. De övriga motiveringarna för prövningsrätt är däremot fortfarande i sig riktiga. Strävan att undvika onödiga och oskäliga domar förutsätter dock inte att dömandet i princip skall ske enligt prövning. Resultatet

kan bli detsamma i ett system som bygger på obligatoriskt dömande där det finns tillräckliga möjligheter till åtgärdseftergift bl.a. på grund av att åtgärderna är onödiga eller oskäliga. De nuvarande allmänna bestämmelserna i vårt påföljdssystem är uppbyggda på detta sätt.

Brott mot den offentliga ekonomin

I artikel 3.1 i andra protokollet till bedrägerikonventionen finns en bestämmelse om vilka brott som skall omfattas av ansvaret för juridiska personer. Till dem hör bedrägeri, som definieras i artikel 1. När konventionen sattes i kraft i Finland konstaterades att de finländska bestämmelserna om skattebedrägeri samt om subventionsbedrägeri, som ändrades i samband med ikraftträdandet, täcker begreppet bedrägeri i konventionen. För att det andra protokollet skall träda i kraft gäller det därför att säkerställa att straffansvaret för juridiska personer utsträcker sig till dessa brottstyper på det sätt som förutsätts i protokollet.

Enligt 29 kap. 10 § strafflagen tillämpas på subventionsbedrägeri, grovt subventionsbedrägeri och subventionsmissbruk vad som stadgas om straffansvar för juridiska personer. I fråga om subventionsbedrägeri uppfyller bestämmelserna i strafflagen således villkoren i artikeln om tillämpningsområdet för samfundsansvar i fråga om de olika brottstyperna.

Bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer kan däremot inte tillämpas på skattebrott. Det andra protokollet förutsätter inte att straffansvaret för juridiska personer utsträcks till alla skattebrott utan endast till sådana som anses vara bedrägerier.

Det har inte skett några ändringar i utgångspunkterna för bedömningen att straffansvaret för juridiska personer är onödigt vid skattebrott. En utvidgning till alla skattebrott skulle kunna förorsaka oskäligen kumulation av sanktioner. Samfundsboten skall därför utsträckas till bedrägeri som bestraffas som skattebrott endast i den utsträckning som det andra protokollet föreskriver, även om en sådan lösning innebär att skattebedrägerier behandlas sinsemellan olika.

Lagtekniskt är en sådan utvidgning av tillämpningsområdet för samfundsansvaret lätt att göra. I 29 kap. 10 § strafflagen, som gäller straffansvar för juridiska personer, kan det göras en hänvisning till den del av definitionen i 9 § 1 mom. på skattebedrägeri genom vilken tillämpningsområdet för bestämmelsen om skattebedrägeri har utsträckts till att gälla Europeiska gemenskapens inkomster och utgifter.

Näringsbrott

Brott mot företagshemlighet. Den svåraste frågan när rekvisitet för brott mot företagshemlighet avgränsas är de anställdas status. För det första måste man då utreda vilka uppgifter som är företagshemligheter och vad som utgör arbetstagarens yrkesskicklighet och när utnyttjandet av dennas yrkesskicklighet inte skall inskränkas genom bestämmelser i strafflagen. En svåröst fråga är på vilket sätt strafflagen borde skydda företagshemligheter efter anställningstidens slut.

Frågan om förhållandet mellan företagshemlighet och möjligheten att utnyttja yrkesskickligheten löses med hjälp av begreppet företagshemlighet, som finns definierat i 30 kap. 11 §. Tolkningen av begreppet kan visserligen medföra problem i praktiken, men när det gäller själva innehållet i definitioner har några korrigeringar inte ansett nödvändiga och någon ändring av 11 § föreslås inte heller i detta sammanhang.

En anställds ställning efter anställningstidens slut har avgjorts på ett entydigt sätt i lagen. Av strafflagens 30 kap. 5 § 2 mom. framgår att skyddet för företagshemligheter upphör så snart anställningsförhållandet upphör. Motsvarande begränsning ingick redan i lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet. När bestämmelsen togs in i strafflagen angavs tre olika motiveringar till lösningen i regeringens proposition om saken (RP 66/1988 rd). För det första ville man inte hämma arbetskraftens rörlighet och försvåra etableringen av nya företag. En annan orsak var svårigheten att dra en gräns mellan yrkesskicklighet och företagshemlighet. När användande av företagshemligheter inte är straffbart efter arbetsförhållandets slut, behö-

ver ingen gräns dras i dessa fall. För det tredje konstaterades att företagshemligheter i tillräcklig utsträckning kan tryggas genom avtalsbaserade skyddsmedel.

Det har förflutit åtminstone 13 år sedan ovan beskrivna motiveringar utformades. Under dessa år har företagets omvärld ändrats så mycket att motiveringarna och det laginnehåll de medfört måste omprövas. För det första har informationens och i synnerhet den hemliga informationens betydelse i företagsverksamheten vuxit väsentligt under dessa år. Kring hantering och förmedling av information har det snabbt vuxit upp en industrisektor som kan jämföras med de traditionella branscherna. När ett företags framgång i stor utsträckning kan basera sig på en kunskapsmässig upptäckt, kan framgången lika väl få ett slut om kunskapen och informationen råkar i konkurrentens händer.

En annan betydande förändring hänger samman med företagets premieringssystem. Med dessa system kan de dels försöka engagera företagets nuvarande personal men också locka arbetstagare från andra företag. Premieringssystemen kan producera så stora penningsummor att det i praktiken kan vara mycket svårt att skydda företagshemligheterna med hjälp av avtal. Avtalsvite i anslutning till traditionella konkurrensförbudsavtal skulle troligen anses oskäliga om man med deras hjälp skulle försöka skapa en ekonomisk motvikt till konkurrentens premieringsarrangemang för att få tillgång till företagshemligheter. I alla situationer är det inte heller möjligt att skydda företags hemligheter genom dess premieringssystem på ett sådant sätt att inte konkurrenternas erbjudanden vida överträffar de egna.

Gällande straffbestämmelser förbjuder inte en arbetstagare i ett företag att under anställningstiden systematiskt samla in företagshemligheter, säga upp sig och efter uppsägningstidens slut ta alla företagshemligheter som han fått tillgång till på grund av sitt arbete till ett konkurrerande företag. Gärningen kan vara straffbar endast om företagshemligheterna har skaffats på obehörigt sätt. Detta kan vara fallet om arbetstagaren har skaffat sig sådana företagshemligheter som han inte haft tillgång till via sitt arbete. Han har också kunna skaffa företagshemligheter på ett för

honom otillåtet sätt, t.ex. genom att obehörigen kopiera material. På gärningen kan då tillämpas bestämmelsen om företagsspioneri i 30 kap. 4 § strafflagen.

Det gäller alltså att ta ställning till om motiveringarna till strafflagens 30 kap. 5 § 2 mom. är så hållbara att den grundlösning som valts skall kvarstå oförändrad. För det första förefaller det som om möjligheterna att skydda företagshemligheter med avtalsbaserade arrangemang inte längre är nog, eftersom företagets premieringssystem väsentligt har förändrats efter det att den gällande lagen stiftades. Frågan om gränsdragningen mellan yrkesskicklighet och företagshemligheter har däremot inte ändrats. Vikten av denna motivering är dock beroende av att gränsdragningsproblem inte blir aktuella i långtifrån alla fall. När informationen t.ex. finns i lagrad form, i ett dokument eller elektroniskt, är det i allmänhet fråga om företagshemligheter. Det är i allmänhet fråga om utnyttjande av ren yrkesskicklighet endast när informationen överförs som minneskunskap hos arbetstagaren.

Arbetskraftens rörlighet och etableringen av nya företag utgör för närvarande troligen ännu viktigare mål än då gällande lag stiftades. Man bör dock minnas att något nytt företag inte uppstår i och med att en arbetstagare övergår i ett konkurrerande företags tjänst. Det att en företagshemlighet överförs till en konkurrent innebär i värsta fall att företagets antal minskar. Detta innebär att inte heller denna motivering särskilt kraftigt talar för att skyddet för en företagshemlighet upphör när anställningsförhållandet upphör.

Det straffrättsliga skyddets omfång inverkar också på skadeståndsskyldigheten, som i praktiken ofta är en viktigare fråga än straffansvaret. Till följd av kriminalisering kan skadans storlek utredas som en del av förundersökningen, och att påvisa skada ankommer då inte enbart på den skadelidande. Straffbarhet förbättrar möjligheterna till skadestånd också på så sätt att ersättande av s.k. ren förmögenhetsskada på basis av brott inte längre är beroende av undantagsbestämmelsen i 5 kap. 1 § skadeståndslagen (412/1974).

Ett tidsmässigt obegränsat straffrättsligt ansvar är dock onödigt och ur arbetstagarens synpunkt oskäligt. Det föreslås därför att ett

straffrättsligt sanktionerat förbud att röja eller utnyttja en företagshemlighet skall gälla i två år efter anställningsförhållandets slut.

Det finns också en annan brist i anslutning till sådana fall med insamling av företagshemligheter som beskrevs ovan. Straff döms inte heller ut om arbetstagaren redan under anställningstiden bjuder ut hemligheter till ett konkurrerande företag för försäljning. Han kan också försöka röja en företagshemlighet som tillhör någon annan, dock utan att hinna lyckas. Försök är dock inte straffbart för närvarande.

Bokföringsbrott. Enligt nuvarande ordalydelse omfattar kretsen av gärningsmän när det gäller bokföringsbrott inte dem som utövar den faktiska beslutanderätten inom den juridiska personen, även om dessa i praktiken har jämställts med företrädare för en bokföringsskyldig. Det är för tydlighets skull skäl att skriva in det rådande rättsläget i lagen.

Det är en svår uppgift att fastställa rätt straffnivå för bokföringsbrott. Det är känt att bokföringen i taliga fall i praktiken till väsentliga delar har förstörts eller försumrats med det uttryckliga syftet att på så sätt förhindra utredning av och påföljder för skattebrott eller gäldenärsbrott. Det är dock i princip förenat med problem att beakta ett sådant dolt bakomliggande brott när skalan för bokföringsbrott anges. I praktiken saknas ofta uppgifter just om hurudant och hur allvarligt det dolda brottet har varit. Det kan ha varit lindrigt, och det är också möjligt att bokföringen i vissa fall försumrats utan brottsliga syften. Erfarenheterna har dock visat att en typisk egenskap hos bokföringsbrott är att skapa förutsättningar för att kunna begå och dölja andra brott. När sådana andra brott, såsom grova gäldenärsbrott, skall bestraffas relativt strängt, har det också varit befogat att höja straffnivån för bokföringsbrotten.

Det straff som dömts ut för bokföringsbrott har under det senaste årtiondet skärpts på tidigare angivet sätt. Det är skäl att ytterligare stödja denna förändrade domstolspraxis också i lagstiftningen. I praktiken kan gärningsmannen genom att förstöra bokföringen välja att bli dömd för bokföringsbrott och inte t.ex. för grov oredlighet som gäldenär eller grovt skattebedrägeri. För att det inte skall vara ett alltför förmånligt alternativ för gärningsman-

nen att bli dömd för bokföringsbrott är det skäl att höja skalan för bokföringsbrott så att den är densamma som vid grovt gäldenärsbrott och grovt skattebedrägeri. Då kan straffen i synnerhet vid grova fall klart höjas jämfört med dagens läge. Något som också talar för att straffskalan för bokföringsbrott höjs är att gärningsmannen genom att förstöra bokföringen i vissa fall kan förbättra sina möjligheter att undgå de ekonomiska påföljderna för brottet.

Straffskalan för bokföringsbrott är redan för närvarande exceptionellt vid. Dess övre gräns kan inte längre höjas. Att höja maximistraffet med t.ex. ett år skulle också vara ett tämligen ineffektivt sätt att påverka straffnivån i praktiken. En möjlig lagteknisk lösning för att skärpa straffen skulle däremot vara att dela upp bokföringsbrotten i två grovhetsgrader.

De praktiska verkningarna av en ny grovhetsgradering skulle däremot inte nödvändigtvis vara de önskade. Vid brott där straffet skulle dömas ut enligt det nya grundrekvisitet skulle maximistraffet sjunka från tre till två år. Detta kunde i vissa fall mildra de straff som döms ut, men tidigare erfarenheter visar att effekten knappast skulle vara betydande. Det viktigaste med tanke på lagändringens effekt som helhet är på vilket sätt bokföringsbrotten skulle fördela sig mellan grundrekvisitet och den grova gärningsformen. Om den grova gärningsformen fick större vikt vid tillämpningen skulle straffen troligen bli strängare. I det motsatta fallet kunde de bli något mildare. Den väsentliga frågan lyder alltså hur kvalificeringsgrunderna skall utformas och hur domstolarna skulle tillämpa dem och klausulen om helhetsbedömning.

Ett problem vid bokföringsbrott är ibland s.k. terminalvårdssituationer. Den som ställs till ansvar för sådana brott kan vara den som formellt köpt företaget och professionellt sköter verksamheten under terminalskedet, även om bokföringen har förstörts eller försumrats innan företaget övergick till denna aktör. Den egentliga bokföringsskyldiga kan då gå fri från straffrättsligt ansvar om den som övertagit verksamheten i samband med företagsköpet ger falska uppgifter om att han mottagit bokföringen. Det är svårt att bevisa att bokföringen existerat vid tidpunkten för

köpet eller att den redan då varit bristfällig.

Kriminalisering av s.k. terminalvård kan inte motiveras kriminalpolitiskt, eftersom detta knappast skulle bidra till att uppnå önsade allmänpreventiva mål. Det skulle också vara svårt att utforma bestämmelsen, eftersom det i och för sig är lagligt att sälja en juridisk person och bokföringsskyldigheten överförs i samband med köpet. Det skulle därför vara svårt att på ett enkelt sätt definiera en terminalvårdssituation. Även om man lyckades med detta skulle man dock fortfarande stå inför betydande bevisningsproblem t.ex. när det gäller bokföring som inte har överlämnats trots att den som tagit över verksamheten försäkrat att så skett. Enligt motiveringen till förslaget är förstörande eller skadande av hela bokföringen dessutom en grund för att tillämpa grov gärningsform, vilket innebär att det i dagens läge eventuellt kan tillämpas strängare bestämmelser på dem som övertagit verksamheten än vad som vore möjligt inom ramen för en ny kriminalisering.

Häleribrott

Häleri. Bakgrunden till kriminaliseringen av häleri har av tradition för det första ansetts vara att häleri är gynnande av förbrottet i sak och att förövaren av förbrottet genom detta gynnande får hjälp med att dra ekonomisk fördel av brottet. Kriminaliseringens syfte är att försvåra utnyttjandet av egendom som förvärvats genom brott. Syftet med kriminaliseringen är för det andra att se till att ägaren i oförändrat skick återfår den egendom han förlorat genom ett brott.

Utifrån vad som sagts ovan är utgångspunkten för kriminaliseringen av häleri att förbrotten till häleri i regel utgör traditionell brottslighet i liten skala och att den därigenom erhållna egendomens ursprung lätt kan utplånas. Kopplingen till förövaren av förbrottet bryts när formen på den olagligt förvärvade egendom har ändrats en gång och den egendom som träder i stället inte enkelt kan kopplas samman med själva brottet. Genom häleriet döljs inte själva brottet, som i allmänhet är känt åtminstone av målsäganden, utan gärningsmannen och den olagliga

egendomen. Nyttan för häleraren kan t.ex. vara att ha fått den olagligt förvärvade egendomen billigare än en laglig eller att han får ersättning för att förvara den olagliga egendomen.

Gäldenärsbrotten skiljer sig från andra förbrott till häleri såtillvida att den egendom som där är föremål för penningtvätt har kunnat skaffas på laglig väg. Olagligt är däremot vinning som beretts genom brott, dvs. obetalda skatter eller skuld som inte betalats till borgenärerna. Vinningen hänförs inte till någon särskilt specificerad egendomspost utan till en andel av hela egendomsmassan. Den tidpunkt då dessa brott fullbordas i förhållande till häleribrott är inte lika klar som för andra förbrott och därmed är det inte möjligt att visa vilken egendom som har förvärvats genom brott. Till skillnad från andra förbrott är det vid gäldenärsbrott ofta frågan om att genom häleri försöka dölja ett sådant förbrott som enkelt skulle kunna kopplas till gärningsmannen. I detta syfte kan formen på de tillgångar brottet givit upphov till ändras flera gånger för att ursprunget inte skall avslöjas. Avsikten är t.ex. att få en tvivelaktig förmögenhetsökning att verka laglig. Av dessa orsaker lämpar sig gäldenärsbrott inte särskilt bra som förbrott till häleri och i denna proposition föreslås också att de slopas i förteckningen över förbrott. På så sätt kan också överlappningen mellan häleri och penningtvätt i fråga om förbrotten minskas. Eftersom förbrotten till penningtvätt inte skall inskränkas, kan åtgärder som riktar sig till vinning som beretts genom gäldenärsbrott bestraffas som penningtvätt.

Penningtvätt. Kriminalisering av penningtvätt behövs för att man skall kunna bekämpa den organiserade brottsligheten samt de penningtvättbrott som anknyter till den. Den preventiva verkan som en enskild statslagstiftning har förstärks också av att straffbestämmelserna till omfattningen motsvarar lagstiftningen i andra länder. En stat med exceptionellt snäv kriminalisering av penningtvätt kan locka till sig brottslig verksamhet.

När bestämmelsen om penningtvätt 1994 fogades till 32 kap. strafflagen dryftades inte behovet av självständiga paragrafer om penningtvätt nästan alls. I regeringens proposition (RP 180/1992 rd) konstaterades att penningtvätt såsom i de andra nordiska länderna

föreslås bli en gärningsform i samband med häleri.

Denna lagstiftningsteknik har förorsakat tillämpningsproblem. Mellan 1994 och 1999 har sammanlagt 36 personer dömts med stöd av 32 kap. 1 § 2 mom. strafflagen, dvs. bestämmelsen om penningtvätt. Endast 15 av brotten var dock sådana att de kan betraktas som penningtvätt. I dessa fall hade någon alltså tagit befattning med egendom som förvärvats genom brott för att dölja eller maskera dess ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. I de övriga fallen var det fråga om häleri av egendom som förvärvats genom olika brott som består i olovligt tillägnande, såsom att ge stulna cyklar ett nytt utseende, att deponera genom utpressning erhållna pengar på konto eller att plocka en stulen motorkärl i bitar. Av domarna framgår inte penningtvättsytet och inte heller varför 32 kap. 1 § 2 mom. hade tillämpats i stället för 1 mom. som gäller traditionellt häleri.

I praktiken har det också förekommit fall där lagtillämparna felaktigt gjort tolkningen att också penningtvättbestämmelsen i 1 § 2 mom. är begränsad till de förbrott som uppräknas i 1 mom. Ett sätt att klargöra skillnaden i rekvisiten för traditionellt häleri och penningtvätt är att fastställa egna rekvisit för penningtvätt.

Enligt gällande lag kan vissa gärningar uppfylla rekvisitet för såväl traditionellt häleri som penningtvätt. Detta kan vara fallet när någon har tagit emot tillgångar som erhållits genom gäldenärsbedrägeri för att dölja deras ursprung. Rekvisitet för traditionellt häleri uppfylls redan när tillgångarna tas emot. När mottagaren dessutom har haft för avsikt att dölja tillgångarnas ursprung, uppfylls också rekvisitet i bestämmelsen om penningtvätt. Enligt principerna om lagkonkurrens är det rätt klart att man i ett sådant fall tillämpar penningtvättbestämmelsen, som på basis av det kvalificerade gärningssättet (i syfte att dölja) utgör en specialbestämmelse i förhållande till den allmänna häleribestämmelsen. Penningtvättbestämmelsen är också nyare än bestämmelsen om traditionellt häleri.

Överlappningarna i fråga om rekvisiten talar i någon mån för att häleri och penningtvätt skall slås samman. Det att de typiska

gärningsformerna för traditionellt häleri och penningtvätt skiljer sig väldigt mycket från varandra talar dock kraftigt för att rekvisiten hålls isär. Ett mycket typiskt traditionellt häleribrott är att köpa en stulen mobiltelefon till klart underpris. En allt mer typisk form av penningtvätt är att flera gånger ändra form på tillgångar som förvärvats genom narkotikabrott, t.ex. genom att först omvandla dem till deponeringar och sedan kanske till aktier. Aktierna kan sedan ytterligare omvandlas till en fastighet, som eventuellt är belägen utomlands. För att rekvisiten hålls isär talar också de fördelar som det internationella samarbetet kring penningtvättrekvisiten medför. Även i Sverige har bestämmelserna nyligen skiljts åt. En åtskiljning är också påkallad till följd av behovet att i lagstiftningen betona penningtvättens klandervärdhet och dess roll som en del av organiserad brottslighet av allvarlig art.

I gällande lag kan en person inte bestraffas för penningtvätt på den grunden att han vet att egendomen har förvärvats genom brott eller kommit i stället för sådan egendom och att han tar befattning med egendomen för att bereda sig vinning. I 32 kap. 1 § 2 mom. 1 punkten förutsätts denne person ha för avsikt att dölja eller maskera vinningens ursprung eller hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. I 2 punkten finns däremot inget krav på avsikt, utan här räcker det att döljandet eller maskeringen är resultatet av personens verksamhet.

Andra protokollet till bedrägerikonventionen medför en skyldighet att straffbelägga vissa gärningar som gäller penningtvätt. Penningtvätt definieras i artikel 1.e i protokollet genom en hänvisning till rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT L 166, 28.6.1991, s. 77, nedan penningtvättdirektivet). I tredje strecksatsen i artikel 1 i direktivet anges de förfaranden som är att anse som penningtvätt. Den första understrecksatsen där motsvarar gällande 32 kap. 1 § 2 mom. 1 punkten strafflagen. Enligt den är penningtvätt att omvandla eller överföra egendom för att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna

na av brottet. Den andra understrecksatsen medför en skyldighet att förbjuda hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den. Häleri i 2 mom. 2 punkten uppfyller kriminaliserings-skyldigheten till denna del. Enligt den tredje understrecksatsen skall det också vara straffbart att förvärva, inneha eller bruka egendom i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott.

Sistnämnda understrecksats skiljer sig från 32 kap. 1 § 2 mom. på så sätt att det i direktivet till gärningsformen inte knutits en avsikt att dölja eller maskera tillgångarnas ursprung. Enligt det andra protokollet skall penningtvätt som sker även utan sådan avsikt och på det sätt som avses i tredje understrecksatsen straffbeläggas, men endast i de fall där förbrotten utgörs av sådana grova bedrägerier eller mutbrott som avses i protokollet.

Även om de begränsningar som föreslås i denna proposition inte ingår i andra protokollet, kan protokollet anses tillåta dem utan att detta uttryckligen nämns. Detta beror på att syftet med begränsningarna endast är att lämna sådana gärningsformer utanför tillämpningsområdet som inte kan anses rättsstridiga och som inte heller i protokollet varit tänkta att kriminaliseras. Dessa ringa begränsningar gäller däremot inte alls sådana gärningar som allmänt taget betraktas som penningtvätt. Tolkningen är densamma som i den ändring av 9 kap. 11 § brottsbalken som Sverige gjort på grund av andra protokollet (SFS 2001:780, Prop. 2000/01:133). Denna ändring trädde i kraft den 1 januari 2002.

Artikel 2 i protokollet förutsätter tillsammans med den fjärde understrecksatsen i tredje strecksatsen i artikel 1 i penningtvätt-direktivet att medlemsstaterna skall kriminalisera också medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, främjande och underlättande av, samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som sägs i de tre föregående understrecksatserna. Av dem är försök till penningtvätt samt överenskommelse att utföra penningtvätt inte

straffbara i Finland för närvarande. Protokollet förutsätter dock inte att alla gärningsformer i fråga om penningtvätt kriminaliseras, utan endast när förbrotten utgör ett sådant grovt bedrägeri som avses i bedrägerikonventionen eller sådant givande eller tagande av muta som avses i det första protokollet till bedrägerikonventionen. Bedrägeri motsvaras i Finland av sådant skattebedrägeri enligt strafflagens 29 kap. 1 § som hänförs sig till sådan skatt som avses i 9 § 1 mom. 2 punkten, samt av subventionsbedrägeri enligt 5 §. Givande av muta motsvarar 16 kap. 13 § och tagande av muta motsvarar 40 kap. 1 §.

I Finland fullbordas penningtvätt i ett så tidigt skede att det i praktiken inte återstår något tillämpningsområde för kriminalisering av försök. Trots detta föreslås att försök skall bli straffbart för att skyldigheterna i andra protokollet kan uppfyllas.

När 2 mom. om penningtvätt fogades till 32 kap. 1 § konstaterades i regeringens proposition (RP 180/1992 rd) att det skulle strida mot de centrala principerna i vår straffrätt att kriminalisera gärningar av stämplingstyp (enbart en sammanslutning för begående av brott, avtal om begående av brott), med undantag av stämpling till folkmord. Eftersom kriminaliseringskravet i andra protokollet för rätt långt jämfört med vårt system måste kriminaliseringen bli så begränsad som möjligt.

Penningtvätt är ett osjälvständigt brott där förberedelserna till brottet inte entydigt kan avgränsas. Kraven i andra protokollet kan därför tolkas så att där avses brottslighet av allvarlig art där en rättsstridig förberedelse till brott kan särskiljas från laglig verksamhet. Annars borde t.ex. stämpling till uppsåtliga gärningsformer straffbeläggas, vilket begreppsmässigt inte är möjligt. Det som stöder den anförda tolkningen är också att andra protokollet i fråga om bedrägeri inte täcker andra än allvarliga fall. För att stämpling skall anses straffbart förutsätts således ofrånkomligen en sådan planmässighet som också gör penningtvättbrottet grovt, och kriminalisering av stämpling måste begränsas till grova gärningsformer. Lösningen är densamma som Sverige har stannat för i ovannämnda regeringsproposition.

Det är inte skäl att utsträcka straffbarheten i

fråga om stämpling till andra fall än de som förutsatts i andra protokollet. Stämpling som gäller grov penningtvätt skall straffbeläggas endast i de fall då vinningen av brottet härrör från grovt bedrägeri eller givande eller tagande av muta, även om detta innebär att stämpling därmed inte kan tillämpas på ett enhetligt sätt på alla fall av penningtvätt. En likadan lösning har valts i denna proposition i fråga om förslaget att utvidga tillämpningsområdet för straffansvaret för juridiska personer endast till de bedrägerier som förutsatts i protokollet. Även i den lösningen är det fråga om att en utvidgning av samfundsansvaret inte anses motiverad på nationell nivå och man därför inte velat föreslå ett mer omfattande ansvar än nödvändigt.

Penningtvättens uppsåtlighet, dvs. vetskapen om att tillgångarna har förvärvats genom brott, har ofta visat sig mycket svårt att bevisa. Enligt gällande lag leder detta till att straff inte döms ut, eftersom penningtvätt inte bestraffas om gärningen begås av oaktsamhet. Även vid traditionellt häleri väcks åtal allt oftare för gärningsformer som kännetecknas av oaktsamhet.

För närvarande skall underlåtelse att göra anmälan och att röja att anmälan har gjorts, om vilket föreskrivs i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998), bestraffas som häleri. Kriminalisering är en onödigt sträng åtgärd, eftersom anmälan om tvivelaktig affärsverksamhet skall göras redan när den anmälningspliktiga har anledning att betvivla att tillgångarna har ett lagligt ursprung. Anmälningströskeln är låg, även om det uttryck som används i lagen är "anledning av betvivla". Ett liknande uttryck används i förundersökningslagen när det gäller tröskeln för att inleda förundersökning. Denna tröskel har dock fått olika innebörd vid tolkningen av förundersökningslagen och lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt. Brotts mot anmälningsplikten innebär inte att den anmälningspliktiga samtidigt skulle göra sig skyldig till antingen penningtvätt av oaktsamhet eller uppsåtlig penningtvätt. Polisundersökningen av en anmälan om tvivelaktig affärsverksamhet baserad på lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt kan senare visa att tillgångarna har ett lagligt ursprung. På grund av dessa om-

ständigheter skall underlåtenhet att göra anmälan bestraffas endast med böter. Den anmälningspliktiga kan naturligtvis också göra sig skyldig till penningtvätt av oaktsamhet eller till uppsåtlig penningtvätt.

Kriminaliseringen och den administrativa regleringen av penningtvätt har i Finland utvärderats av Financial Action Task Force (FATF) som lyder under OECD. Analyserna gjordes 1994 och 1998.

FATF har i fråga om kriminaliseringen av penningtvätt fäst vikt främst vid att straffbestämmelsen inte täcker penningtvätt som utförs av den som begått förbrottet. I utvärderingen hänvisas särskilt till eventuella svårigheter när det gäller penningtvätt av tillgångar som erhållits genom ett förbrott som begåtts utomlands. För det andra har försök till penningtvätt inte kriminaliserats. Enligt utvärderingen kan även försök till penningtvätt anses vara ett så allvarligt brott att det är skäl att straffbelägga också försök.

För det tredje har FATF fäst vikt vid att straffbestämmelsen inte täcker gärningar som begås av oaktsamhet. I utvärderingen rekommenderas att tillämpningsområdet för 4 §, som gäller häleri av oaktsamhet, skall utvidgas också till penningtvättbrott. Det maximala straffet för penningtvätt ansågs i FATF:s utvärdering lågt, och det skall enligt FATF:s rekommendation höjas till samma maximinivå som gäller för andra ekonomiska brott, dvs. till två år.

Gäldenärsbrott

Oredlighet som gäldenär. Straffbestämmelsen om oredlighet som gäldenär är svårbegriplig eftersom den innehåller enskilda rekvisit om såväl ekonomiska svårigheter som obestånd. Detta har också lett till svårigheter vid tillämpningen av bestämmelsen.

Om man godkänner tolkningen att ekonomiska svårigheter avser detsamma som obestånd, utgör förekomsten av ekonomiska svårigheter och förvärrandet av obeståndet alltid enskilda rekvisit som överlappar varandra. I en situation av obestånd (dvs. vid ekonomiska svårigheter) medför en sådan försämring av förmögenhetsställningen som avses i bestämmelsen om oredlighet som gäldenär ock-

så alltid att obeståndet förvärras.

Däremot förefaller förväntade ekonomiska svårigheter och försättande på obestånd inte vid första anblicken att vara överlappande på samma sätt. En person kan i princip försättas på obestånd antingen när ekonomiska svårigheter är att vänta eller när de ännu inte kan förväntas. Vasa hovrätts dom R 95/584 ställer dock denna fråga i ett något annat ljus. I sitt avgörande ansåg hovrätten att rekvisitet för oredlighet som gäldenär uppfylls när den gärning som minskar gäldenärens förmögenhet i sig försätter gäldenären på obestånd. Obestånd uppstår således i detta fall först i den stund när gäldenären överlåter sin egendom. För tolkningen av rekvisitet för oredlighet som gäldenär innebär avgörandet att obeståndet ansågs vara väntat vid gärningstidpunkten på så sätt att gäldenären visste att en gärning som försämrar hans förmögenhetsställning också omedelbart försätter honom på obestånd. Vasa hovrätts tolkning skulle innebära att också förväntat obestånd och försättande på obestånd utgör överlappande enskilda rekvisit.

Enligt ovan beskrivna utgångspunkter kan gällande lag tolkas så att den förutsättning som gäller ekonomisk krissituation och den förutsättning som gäller obestånd vid oredlighet som gäldenär utgör fullständigt överlappande enskilda rekvisit. Även om tolkningen inte är den enda möjliga, kan den väl motiveras. Överlappningen i fråga om de enskilda rekvisiten skulle i sig vara orsak att slopa det ena av dem. Strykningen skulle i detta fall gälla krissituation i början av bestämelsen, vilket alltså via det allmänna kravet på uppsåtlighet ingår i rekvisitet för obestånd i slutet av bestämelsen.

Det huvudsakliga skälet till att stryka rekvisitet krissituation har tangerats redan tidigare, dvs. att göra lagen klarare. Även om man i praktiken småningom lärt sig tillämpa också det nuvarande rekvisitet är svårbegripligheten alltid ett men när lagtillämparen stöter på det för första gången.

En strykning av rekvisitet gällande krissituation skulle också göra den visserligen rätt ovanliga tolkningsfrågan inaktuell huruvida en gärning, genom vilken en solvent gäldenär genom en enda åtgärd försätter sig på obestånd, uppfyller rekvisitet för oredlighet som

gäldenär. Just denna fråga var Vasa hovrätt tvungen att ta ställning till i ovan beskrivna avgörande. Efter det att den förutsättning som gäller krissituation har strukits är det klart att rekvisitet uppfylls. Kriminalpolitiskt är denna lösning utan tvivel riktig. Borgenärernas behov av rättsskydd är detsamma beroende av den ekonomiska situation som föregått den gärning som försatt gäldenären på obestånd. Det finns inte heller någon betydande skillnad i gärningsmannens skuld när det gäller huruvida han varit försatt på obestånd redan vid gärningstidpunkten eller huruvida själva gärningen försätter honom på obestånd.

Gynnande av borgenär. Preskriptionen av brottet har visat sig vara ett centralt problem vid tillämpningen av bestämmelsen om gynnande av borgenär i 39 kap. 6§ strafflagen. Gynnande av borgenär är ett målsägandebrott. Den särskilda preskriptionstiden om ett år för målsägandebrott och den allmänna preskriptionstid som bestäms enligt maximistrafet har lett till praktiska problem.

Preskriptionstiderna som helhet är föremål för revidering. Republikens president lät 27.4.2001 bli att stadfästa de lagar som ingick i riksdagens svar 6/2001 rd (RP 27/1999 rd). Samtidigt förelades riksdagen en ny proposition (RP 45/2001 rd) som fortfarande är under behandling. I propositionen föreslås att den särskilda preskriptionstiden för målsägandebrott skall slopas. Detta förslag har inte bedömts särskilt i de utlåtanden som givits om propositionsförslaget. Eftersom den ett år långa preskriptionstiden för gynnande av borgenär i egenskap av målsägandebrott förefaller att vara på väg att försvinna, är det inte skäl att närmare gå in på frågan i detta sammanhang.

När maximistrafet för gynnande av borgenär är fängelse i ett år, preskriberas åtalrätten för brottet enligt 8 kap. 1 § 1 mom. 4 punkten strafflagen efter två år. Denna preskriptionstid har inte föreslagits bli ändrad i regeringens proposition om revidering av preskriptionsbestämmelserna. Preskriptionstiden är alltför kort för det första av den anledningen att det kan ta lång tid innan gynnandet avslöjas. Detta kan bero på att brottsligheterna ofta är komplicerade. Ett avslöjande fördröjs också av att brottet ofta upp-

täcks först i gäldenärens bokföring, som borgenärerna inte har tillgång till före insolvensförfarandet. Det är också möjligt att en undersökning av bokföringen inte är nog för att gynnande av borgenär skall upptäckas, utan att det behövs en specialrevision för detta. Preskriptionstiden för gynnande av borgenär är alltför kort också på grund av den tid brottsutredningen tar i anspråk. Vid ekonomiska brott varar utredningen i genomsnitt nästan ett år.

Den alltför korta preskriptionstiden för gynnande av borgenär har uppmärksammats t.ex. av brottsutredarna och åklagarna och problemet har noterats också på konkursombudsmannens byrå. Också i den juridiska litteraturen har den korta preskriptionstiden lyfts fram. Det råder stor enighet om behovet av en lagändring.

Eftersom de allmänna preskriptionsbestämmelserna inte ändrar i den två år långa preskriptionstiden för gynnande av borgenär, finns det två olika sätt att förlänga preskriptionstiden: det kan utformas en specialbestämmelse om preskriptionstiden för gynnande av borgenär eller så kan maximistrafvet höjas. En principiell utgångspunkt för valet av ändringsteknik är att maximistrafvet inte bör höjas i syfte att förlänga preskriptionstiden. Straffskalorna skall väljas uteslutande på basis av brottets klandervärdhet.

Det är dock skäl att ompröva straffskalan för gynnande av borgenär också med tanke på klandervärdheten. Maximistrafvet för gynnande av borgenär är fängelse i ett år. Maximistrafvet för oredlighet som gäldenär i 39 kap. 1 § strafflagen och gäldenärsbedrägeri i 39 kap. 2 § är fängelse i två år. I fråga om sistnämnda brott finns det i lagen också grova gärningsformer (1 a och 3 §) för vilka maximistrafvet är fängelse i fyra år. Grovt gäldenärsbedrägeri fogades till lagen redan när gällande 39 kap. stiftades 1990. Grov oredlighet som gäldenär fogades till lagen senare, 1994.

Valet av straffskala för gynnande av borgenär försvåras av att det klandervärda i brottet kan variera kraftigt. Det klandervärda minskar i princip om gäldenären inte ger den gynnade borgenären något utöver det denne på basis av avtalet är berättigad till. Det som gör gärningen klandervärd är däremot att den

gynnade borgenären får en större andel för sin fordran än de övriga borgenärerna. Dessa blir tvungna att nöja sig med utdelningen ur boet eller blir ofta helt utan betalning. Hur klandervärd gynnandet är beror i hög grad på hur stor del de andra borgenärerna får för sina fordringar. Ju större utdelningen är trots brottet, desto mindre har den av gäldenären gynnade borgenären haft fördel av gärningen och desto mindre har de övriga borgenärerna på motsvarande sätt gått miste om.

Gynnande av borgenär kan vara mindre klandervärd än oredlighet som gäldenär och gäldenärsbedrägeri också av den anledningen att gäldenären när det är fråga om gynnande av borgenär inte själv får någon fördel. Detta är dock inte nödvändigtvis fallet. Den borgenär som gynnas kan vara någon som hör till gäldenärens närmaste krets eller kan som ägare till gäldenärsföretaget i praktiken vara gäldenären själv. I dessa fall är det klandervärda i gynnandet av borgenär redan synnerligen nära det klandervärda t.ex. i sådan oredlighet som gäldenär där gäldenärsföretagets förmögenhet direkt förs över till ägarens privata förmögenhet.

Åtalsrätt. I arrangemangen kring åtalsrätt i kapitlet om gäldenärsbrott finns ett problem när det gäller rekvisiten för gäldenärsbedrägeri, eftersom målsäganden i vissa fall kan vara den som beretts vinning av brottet, medan den borgenär som gärningen förorsakat skada inte är målsägande. Till denna del fordrar 29 kap. 9 § 2 mom. en ändring.

Arbetsbrott

Hur samfundsansvar lämpar sig för arbetsbrott. Nästan alla de arbetsbrott som kommit till domstolsbehandling har begåtts inom företagsverksamhet i form av en juridisk person. Dömande till samfundsböter kan alltså i princip komma i fråga vid en betydande del av de arbetsbrott som domstolarna behandlar. Om arbetsbrotten omfattades av samfundsansvar skulle troligen också antalet utdömda samfundsböter öka.

Något som talar för att samfundsansvaret utsträcks också till de mest betydande arbetsbrotten är brottens art. De begås vanligen inom en juridisk person, betydande ekono-

miska intressen kan vara knutna till dem, brotten baserar sig ofta på en avvägning av fördelar och nackdelar och det är ofta svårt att peka ut vem som bär det individuella straffansvaret hos en juridisk person. Genom att införa straffansvar för juridiska personer skulle det vara möjligt att effektivisera iakttagandet av arbetsrättsliga normer i de juridiska personernas verksamhet.

Det är svårare att bedöma de grunder på vilka en utvidgning av straffansvaret för juridiska personer till arbetsbrott stött på motstånd. Största delen av motståndet har gällt samfundsansvar som sådant, och påföljden har inte dryftats med tanke speciellt på arbetsbrott. Vid riksdagsbehandlingen av gällande lag skrevs heller inga handlingar där skäl till den negativa inställningen till samfundsbot som påföljd till arbetsbrott skulle ha angivits. Huvudorsaken till detta var att något förslag om att utsträcka samfundsansvaret till arbetsbrott inte ingick i regeringens proposition. Motiveringar till lösningen har inte givits vare sig i regeringens proposition eller i lagutskottets betänkande med anledning av propositionen. Det röstades visserligen om frågan i utskottet och de riksdagsledamöter som understödde samfundsbot reserverade sig i betänkandet.

I vissa ställningstaganden har det förts fram att utvidgningen av samfundsbot till arbetsbrott skulle försvåra företagsverksamheten och därmed stå i strid med företagens intressen. Om denna uppfattning kan konstateras att samfundsansvaret skulle försvåra endast sådan företagsverksamhet där arbetsbrott begås. Det är möjligt att uppnå mycket betydande konkurrensförmåner genom att bryta mot de arbetsrättsliga normerna, framför allt arbetarskydds- och arbetstidsbestämmelserna. Straffansvar för juridiska personer skulle ligga i de företags intresse som sköter sina åligganden lagenligt. Genom att samfundsansvaret utsträcks till arbetsbrott skulle de snedvridningar som brott mot normerna medför i en konkurrenssituation rättas till.

Det har också hävdats att åsidosättande av arbetarskyddet i syfte att uppnå ekonomisk fördel efter att först ha gjort en avvägning av för- och nackdelarna förekommer i ringa utsträckning och att det vid arbetarskyddsbrott i regel är fråga om ovarsamhet och oförsik-

tighet och inte om uppsåtlighet. Mot detta argument talar det faktum att olika säkerhetsarrangemang ofta lämnas ogjorda på grund av de kostnader de medför eller på grund av att de påverkar arbetstakten. En juridisk person kan inte heller motivera bristande arbetarskydd med att det inte ligger uppsåt bakom, eftersom arbetsgivaren är skyldig att aktivt utreda vad som ingår i arbetarskyddsansvaret.

I vissa ställningstaganden har det också sagts att problemen kring påförandet av ansvaret inte gör en utvidgning av ansvaret befogad, eftersom svårigheten att finna en ansvarig för försummelsen ofta beror på att uppgifterna och befogenheterna är oklart definierade. Ansvaret skall därför påföras den som fastställer uppgifterna och befogenheterna, inte den juridiska personen. Genom att utsträcka straffansvaret för juridiska personer till arbetarskyddsbrott skulle man dock uttryckligen försöka förhindra att någon undandrar sig arbetarskyddsansvaret på grund av en oklar ansvarsfördelning. Oklara uppgifts- och befogenhetsbeskrivningar är typiska exempel på frågor som hör till den juridiska personens ansvarsområde och därför kan detta anses möjliggöra förekomsten av arbetarskyddsrisiker. Exempelvis på gemensamma arbetsplatser som ofta förorsakar problem är det på arbetsgivarnas ansvar att utreda vilka arbetarskyddsskyldigheter som ankommer på respektive arbetsgivare.

En ytterligare motivering är att arbetstagarens sätt att handla och ta risker ofta spelar en stor roll vid olycksfall. Arbetstagarnas ansvar för sin egen säkerhet borde därför hellre betonas. En arbetsgivare som har försummat sin arbetarskyddsskyldighet kan dock inte hänvisa till att arbetstagaren kunde ha undgått en olycka genom att handla på annat sätt, eftersom arbetarskyddslagstiftningens uttryckliga syfte är att skydda arbetstagaren också från eget risktagande bl.a. genom att med hjälp av tekniska lösningar förhindra ett felaktigt handlande. Arbetsgivarens straffrättsliga ansvar förutsätter överhuvudtaget inte att ett olycksfall inträffat. Arbetsgivaren har beslutanderätten och är ansvarig för verksamhet som kan medföra fara, för arbetslokaler, maskiner och redskap, medan arbetstagaren inte har någon möjlighet till detta. Ar-

betsgivaren är insatt i och skyldig att utreda arbetarskyddsfrågor och ansvaret kan därför inte flyttas över på arbetstagen.

Som orsak till att inte utvidga samfundsansvaret har angetts att en utvidgning inte skulle kunna utnyttjas som en preventiv åtgärd för att förbättra säkerheten, eftersom den skulle rikta sig till de personer som investerat kapital i företaget, oberoende av vilken oakt-samhet de själva visat, och inte till de personer som är ansvariga för verksamheten. Förutom sanktioner har arbetarskyddsmyndigheterna tillgång till befogenheter vars preventiva verkningar enligt detta synsätt är bättre än samfundsansvaret. Dessa motiveringar håller inte. Tvärtom är det troligt att de beslutande organen inom en juridisk person förhåller sig allvarigare till arbetarskyddsförpliktelserna om likgiltighet till arbetarskyddsfrågor föranleder risk för en ekonomisk påföljd. Av rättviseskäl skall i varje fall en juridisk person som handlar rättsstridigt kunna ställas till ansvar och den grundlösa konkurrensför-mån den juridiska personen uppnått elimineras. Arbetarskyddsmyndigheternas befogenheter grundar sig bara på situationer där brott mot arbetarskyddsskyldigheterna redan har upptäckts.

Tillämpningsområde. Om dömande till samfundsbot blir möjligt vid arbetsbrott, återstår att särskilt lösa frågan vilka brottstyper samfundsansvaret skall utsträckas till. Relativt lätt blir svaret att åtminstone arbetarskyddsbrott i 47 kap. 1 § strafflagen hör till denna ansvarsform. Det är den bestämmelse om arbetsbrott som oftast tillämpats i praktiken.

Maximistraflet för arbetarskyddsbrott är visserligen endast fängelse i ett år. De straff där maximistraflet är så lågt utgör en klar minoritet bland de brott som hör till tillämpningsområdet för straffansvaret för juridiska personer. Av vikt för hur skalan för bestämmelsen om arbetarskyddsbrott skall bedömas är också paragrafens nya 3 mom., som trädde i kraft den 1 maj 1999. Genom detta moment lämnades ringa förseelser mot arbetarskyddsbestämmelserna utanför tillämpningsområdet för bestämmelsen. På ringa gärningar tillämpas 49 § lagen om skydd i arbete (299/1958). Enligt denna paragraf följer inte straffansvar för juridiska personer.

Straffet för arbetarskyddsbrott är vanligen endast böter. De enskilda försummelserna är dock många gånger sådana att de skall bestraffas lindrigare än vad den rättsstridiga arbetarskyddssituationen skulle ge anledning att anta. Problemet vid arbetarskyddsbrott är nämligen att när ett lagstridigt förhållande beror på försummelser från flera olika aktörers sida är slutresultatet värre än de enskilda försummelsernas summa. I sådana fall kan det också vara svårt att ställa enskilda skyldiga till ansvar, även om brottet konstateras ha skett inom ramen för den juridiska personens verksamhet.

Av ovannämnda skäl utgör principen om att samfundsansvaret inte skall utsträckas till lindrigare brott inte något särskilt kraftigt motargument till att arbetarskyddsbrott tas med bland de brott som bestraffas med samfundsbot.

För en lösning där straffansvaret för juridiska personer utsträcks till arbetarskyddsbroten talar alla de skäl som anförts ovan när samfundsansvarets lämplighet i fråga om arbetsbrotten allmänt bedömts. Även om en avvägning på förhand av för- och nackdelar inte förekommer i praktiken vid alla arbetarskyddsbrott, existerar också sådana situationer. Brister i arbetarskyddet kan vara resultatet av en sådan avvägning t.ex. i sådana fall då någon nödvändig arbetarskyddsinvestering lämnas ogjord.

För samfundsansvar i samband med arbetarskyddsbrott talar också den omständigheten att allt klander inte kan riktas till enskilda personer i arbetsgemenskapen. Den egentliga orsaken till arbetarskyddsproblemen kan vara att det råder en dålig säkerhetsatmosfär i organisationen, vilket leder till en nonchalant inställning till arbetarskyddsfrågor i organisationen över lag.

Alla arbetsbrott i strafflagen har sådana ovannämnda gemensamma drag som talar för att samfundsansvar införs. Förslaget om att utvidga straffansvaret för juridiska personer gäller dock inga andra än arbetarskyddsbroten, eftersom de övriga arbetsbrotten är sådana att de inte lämpar sig för samfundsansvar på bästa möjliga sätt. Dessutom är straffskalorna för andra brott än arbetarskyddsbrott och arbetsförmedlingsbrott rätt milda.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Allmänna mål

Syftet med propositionen är att medverka till genomförandet av programmet för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen. Ambitionen med programmet är att försvåra möjligheterna att begå brott, öka riskerna att åka fast samt minska och återta vinningen av brottet. Tanken bakom att göra påföljderna klarare och effektivare är att åstadkomma en förebyggande effekt. Förutom straffpåföljder är en av de effektivaste metoderna att förebygga brott att spåra och återta vinningen av brottet. Ur brottsoffrets synvinkel är återtagande av vinning som beretts genom brott en av de viktigaste åtgärderna för förbättrad rättssäkerhet.

Programmet är särskild inriktat på bekämpning av missbruk som gäller den offentliga budgetfinansieringen och näringslivet, dock så att verksamheten vid företag som arbetar på behörigt sätt inte försvåras. Syftet är att främja en sund konkurrens i näringslivet och förbättra dess verksamhetsbetingelser.

3.2. Straffansvar för juridiska personer

Syftet med propositionen är att förbättra möjligheterna till enhetlig praxis i de olika domstolarna då dömande till samfundsbot övervägs. I propositionen föreslås därför att dömande till samfundsbot skall bli obligatoriskt, dock så att det finns tillräckliga bestämmelser om åtalshelfgift som mildrar detta.

3.3. Brott mot den offentliga ekonomin

För att kraven i andra protokollet till b-drägerikonventionen skall uppfyllas föreslås att straffansvaret för juridiska personer utsträcks till skattebedrägeri i 29 kap. 10 § till den del det är fråga om Europeiska gemenskapens inkomster och utgifter. Samfundsansvaret skall inte utsträckas till andra skattebedrägerier.

3.4. Näringsbrott

Brott mot företagshemlighet

Lösningen i fråga om skydd för företagshemligheter efter anställningstidens slut baserar sig på en något besvärlig jämförelse. Mot varandra står å ena sidan den gällande lagens positiva effekt på arbetskraftens rörlighet, där det är svårt att uppfatta effekten konkret, och å andra sidan risken för de företag som äger företagshemligheter, där risken förefaller mer handgriplig. Behovet av skydd för företagshemligheter förefaller vara ett tyngre skäl för lösningen.

Även om tillämpningsområdet för begränsningsbestämmelsen i 30 kap. 5 § 2 mom. strafflagen inskränks, hindrar lagen fortfarande inte arbetstagare, inte ens sådana som hör till företagets ledning, att byta arbetsplats. Skyddet i strafflagen gäller endast sådan information som inte utgör arbetstagarens kompetens och yrkesskicklighet.

På ovan anförda grunder föreslås att tillämpningsområdet för bestämmelsen om brott mot företagshemlighet utsträcks till att gälla också gärningar som begåtts under en tid av två år efter anställningstidens slut. Det föreslås att försök till brott mot företagshemlighet skall bli straffbart.

Bokföringsbrott

Kretsen av gärningsmän i fråga om bokföringsbrott föreslås bli utökad med dem som utövar den faktiska beslutanderätten inom den juridiska personen. Syftet med detta är att befästa rådande rättsläge.

Det föreslås att rekvisiten för grundformen av bokföringsbrott ändras så att dess tillämpningsområde avskiljs från tillämpningsområdet för grovt bokföringsbrott, som ingår i förslaget. Kravet på väsentlighet skall därför strykas ur rekvisiten för grundformen i fråga om gärningens följd.

Till följd av den nya grovhetsgraderingen blir i genomsnitt lindrigare gärningar än tidigare straffbara med stöd av bestämmelsen om grundformen. Eftersom också maximistraffet i 9 § skall sänkas är det motiverat att också sänka tillämpningströskeln. På så sätt underlättas tillämpningen av bestämmelsen

vid de lindrigaste gärningsformerna. Det att kravet på väsentlighet stryks ur gärningens grundform innebär också att gränsdragningen mellan grundrekvisitet och den grova gärningsformen blir klarare.

En annan ändring är att det uttryckliga omnämmandet i paragrafens 1 punkt om att helt eller delvis underlåta att registrera affärshändelserna eller att uppgöra bokslut stryks. Även efter ändringen täcker ordalydelsen i 9 § dessa gärningsformer. Strykningen i paragraftexten styr dock tolkningen av lagen i den riktningen att grovt bokföringsbrott är den bestämmelse som primärt skall tillämpas när försummelse är fullständiga eller gäller en betydande del av skyldigheterna på det sätt som avses i den föreslagna 9 §.

Skalan för grundformen av bokföringsbrott är böter eller fängelse i högst två år.

I propositionen föreslås att det nya rekvisitet för grovt bokföringsbrott skall tas in i en ny 9 a § i 30 kap. Kvalificeringsgrunderna skall motsvara rekvisiten för gärningens grundform, men dessutom föreslås extra kvalificeringar. Bokföringen av affärshändelserna eller uppgörandet av bokföringen som helhet eller väsentliga delar av den skall försummas för att gärningen skall vara grov. På motsvarande sätt skall antalet oriktiga uppgifter vara betydande eller så skall uppgifterna gälla stora summor eller basera sig på verifierkat med oriktigt innehåll eller så skall bokföringen som helhet eller väsentliga delar av den ha förstörts.

Straffskalan för grovt bokföringsbrott är den normala för grova brott, dvs. fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

3.5. Häleribrott

Häleri

Strafflagens 32 kap. 1 § 1 mom. föreslås bli ändrat så att förteckningen över förbrott till häleri inte längre skall uppta gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri eller uppsåtligt gäldenärssvek. Förteckningen över förbrott får åter samma innehåll som den hade efter totalrevideringen av strafflagen 1991. Befattningstagande med egendom som har förvärvats genom sådana brott som stryks i för-

teckningen över förbrott till häleri skall enligt förslaget bestraffas som penningtvätt.

Penningtvätt

Enligt förslaget skall självständiga straffbestämmelser om brott som gäller penningtvätt tas in i 32 kap. strafflagen. Rekvisitet för penningtvätt skall i stor utsträckning motsvara innehållet i gällande 32 kap. 1 § 2 mom., men till gärningsformerna fogas förmedling av egendom eller vinning samt bistånd vid döljande eller maskering.

Försök till penningtvätt, stämpling i syfte att utföra grov penningtvätt samt penningtvätt som begås av grov oaktsamhet skall straffbeläggas. Maximistraffen för penningtvättbrott skall höjas. Maximistraffet för grov penningtvätt är fängelse i sex år. Rådets rambeslut om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott (2001/500/RIF, 26.6.2001) förutsätter att maximistraffet för grov penningtvätt inte skall understiga fyra år. Lindriga fall av penningtvätt skall bestraffas som penningtvättförseelser. Den begränsningsbestämmelse som för närvarande gäller häleribrott, förverkandepåföljd och straffansvaret för juridiska personer skall utsträckas också till självständiga penningtvättbrott.

Det föreslås att försummelse av den anmälningsskyldighet som avses i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och röjande av att anmälan har gjorts tas in i lagen i fråga. Straffet skall endast vara böter. En anmälningsskyldig kan fortfarande göra sig skyldig till penningtvätt av oaktsamhet eller uppsåtlig penningtvätt.

3.6. Gäldenärsbrott

Oredlighet som gäldenär

För att åstadkomma större klarhet i bestämmelsen om oredlighet som gäldenär föreslås att det s.k. krisrekvisitet stryks. Detta har uttrycks med orden "som på grund av ekonomiska svårigheter som han redan har eller kan förvänta sig, vet att han genom sin näring kan skada sina borgenärs ekonomiska intressen".

Gynnande av gäldenär

Gynnande av borgenär kan i enskilda fall i fråga om klandervärdhet placera sig i samma kategori som typfallen av oredlighet som gäldenär eller gäldenärsbedrägeri. Detta kan t.ex. vara fallet när den gynnade borgenären de facto är gäldenären själv, när den skuld som betalats, trots att den inte förfallit till betalning, är väldigt stor och betalningen av skulden i betydande utsträckning minskar den utdelning de övriga borgenärerna får. För att det skall vara möjligt att döma ut proportionerliga straff också för mer klandervärda gärningar föreslås i propositionen att maximistraflet för gynnande av borgenär skall höjas från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Det som talar för den föreslagna ändringen är också att gynnande av borgenär i fråga om gärningssättet i praktiken kan ligga så nära oredlighet som gäldenär att olika rättsinstanser beslutar tillämpa olika rekvisit. När rekvisiten tangerar varandra skall också straffskalorna ligga närmare varandra än förut. När det 1994 stiftades en grov gärningsform för oredlighet som gäldenär förvärrades obalansen mellan straffskalorna för oredlighet som gäldenär och gynnande av borgenär ytterligare.

En höjning av maximistraflet för gynnande av borgenär skulle samtidigt lösa preskriptionsproblemet vid gynnande av borgenär. Om maximistraflet stiger från ett till två år förlängs preskriptionstiden för åtalsrätten från två till fem år.

Åtalsrätt

Det föreslås att 9 § 2 mom., som gäller åtalsrätt vid brott av samma slag som gäldenärsbedrägeri skall ändras så, att åtalsrätten kvarstår oförändrad i fråga om de gärningar som avses i kapitlets 2 § 1 mom. 1—3 punkt, men att målsägande i fråga om en sådan gärning som avses i 4 punkten är borgenären för den skuld som avses i 4 punkten.

3.7. Arbetsbrott

I propositionen föreslås att straffansvaret för juridiska personer skall utsträckas till de arbetarskyddsbrott som skall bestraffas enligt

strafflagen. På så sätt ökas de ekonomiska incitamenten för bekämpning av de allvarligaste missförhållandena inom arbetarskyddet.

4. Propositionens verkningar

Propositionen medför i någon mån en ökning och en skärpning av de domar som döms ut för ekonomiska brott, vilket dock inte i avgörande grad påverkar antalet fångar eller förutsätter nyanställningar inom justitieförvaltningen. Antalet dagar i fängelse vid ovillkorligt straff ökar inte i någon större utsträckning, eftersom en del av de fängelsestraff som eventuellt kommer till döms ut villkorligt och en stor del av ökningen i fråga om domarna troligen kommer att gälla bötesdomar. Inte heller ökningen i antalet böter är betydande.

Genom propositionen underlättas också spårande och återtagande av vinning av brott. Det är inte möjligt att på ett tillförlitligt sätt uppskatta storleken på de summor som kan återfås.

De förslag som ingår i propositionen har inga betydande verkningar i fråga om organisation eller personal, inga betydande miljökonsekvenser eller verkningar för medborgarna.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen baserar sig på det arbete som utförts av en arbetsgrupp för ekonomiska brott, som tillsattes av justitieministeriet den 3 februari 2000. Enligt sitt uppdrag skulle arbetsgruppen utreda hur rekvisiten för ekonomiska brott i strafflagen fungerar samt lägga fram ett förslag till korrigering av de brister som framkommit. Uppdraget anknöt till statsrådets principbeslut av den 22 oktober 1998 om minskning av den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen. Arbetsgruppen avlät sitt betänkande den 29 september 2000.

Utlåtande om förslaget begärdes av 41 olika instanser. Anmärkningarna i utlåtandena har i mån av möjlighet beaktats. Bl.a. har det gjorts en ändring i rekvisitet för brott mot företagshemlighet och ett tillägg till kretsen av gärningsmän vid bokföringsbrott och till ob-

jektet i bestämmelsen om penningtvätt. Dessutom har kretsen av målsägande vid gäldenärsbrott ändrats.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Avsikten är att senare avlåta en proposition om antagande av det andra protokollet, som

utarbetats på grundval av artikel K 3 i Fördraget om Europeiska unionen, till konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen samt med förslag till lag om införande av bestämmelser som lyder under lagstiftningen i nämnda protokoll. Ratificeringen av nämnda protokoll förutsätter att strafflagens 29 kap. 10 § och 32 kap. 8 §, vilka ingår i denna proposition, godkänns.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Strafflagen

9 kap. Om straffansvar för juridiska personer

1 §. *Tillämpningsområde.* För brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet kan enligt paragrafens 1 mom. på yrkande av allmän åklagare dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd stadgas för brottet i strafflagen. Ordparet ”kan -- dömas” ändras till ”skall -- dömas”. Till följd av detta blir det i princip obligatoriskt att döma till samfundsbot.

2 §. *Förutsättningar för straffansvar.* I paragrafens 1 mom. föreskrivs att en juridisk person kan dömas till samfundsbot, om någon som hör till ett av dess lagstadgade organ eller annars hör till dess ledning eller utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet. I 2 mom. bestäms om de fall där det inte kan utredas vem gärningsmannen är.

Ordalydelsen i 1 och 2 mom. ändras så att den motsvarar det förhållandet att dömande av samfundsbot är obligatoriskt. I övrigt görs inga ändringar.

4 §. *Domseftergift.* I paragrafen föreskrivs om de grunder som för närvarande gäller för bedömning av huruvida samfundsbot skall dömas ut eller inte. När det blir obligatoriskt att döma ut samfundsbot skall gällande 4§ ändras till en bestämmelse om domseftergift med syftet att mildra kravet att dömande till samfundsbot är obligatoriskt.

Den föreslagna 4 § är indelad i två moment, av vilka det första gäller domseftergift på basis av att underlåtelsen eller brottet är ringa och det andra på basis av att straffet skulle anses oskäligt. Den föreslagna bestämmelsen om domseftergift motsvarar i rätt

stor utsträckning gällande 4 §, även om paragraferna är utformade på något olika sätt. Detaljmotiveringen för gällande lag (RP 95/1993 rd s. 37—39) kan därför till stora delar användas som tolkningsmaterial också när det gäller den nya 4 §.

Av de sex punkter som gäller enskilda bedömningsgrunder i gällande 4 § har fem tagits in i den nya 4 § med syftet att möjliggöra domseftergift. Endast den grund som ingår i 2 punkten i gällande paragraf och som gäller gärningsmannens ställning i den juridiska personens organ skall enligt förslaget inte ingå i den nya paragrafen. Också den ingår dock delvis i den nya 1 mom. 1 punkten. Gärningsmannens ställning i den juridiska personens organ har nämligen samband med den andel i brottet som ledningen eller den som utövar faktisk beslutanderätt har genom att ledningens andel i allmänhet inte är ringa i de fall där gärningsmannen själv hör till ledningen eller annars utövar beslutanderätten.

Gällande bestämmelse i 6 punkten kopplar samman den juridiska personens storlek och den andel den dömda äger av den juridiska personen så att dessa två kriterier jämförs med varandra. I den föreslagna paragrafens 2 mom. 3 punkten nämns å ena sidan som särskilda punkter att den juridiska personen är liten och å andra sidan att den andel den dömda äger av den juridiska personen är stor. Eftersom dock inte heller nuvarande formulering förutsätter att den juridiska personen är liten och den andel den dömda äger samtidigt är stor, skiljer sig den gällande och den föreslagna bestämmelsen just inte från varandra.

7 §. *Beslut om att avstå från att yrka straff.* I paragrafens gällande 1 mom. 1 punkt nämns som grund för att avstå från att yrka straff att den juridiska personen eller dess lednings andel i brottet har varit ringa. Det föreslås att till punkten fogas den andel i brottet som den som utövar faktisk beslutanderätt har. I övrigt föreslås att 1 mom. kvarstår oförändrat. Att dömande till samfundsbot inte längre baserar sig på prövning utan är obligatoriskt medför inte något behov att

ändra åklagarens möjligheter att avstå från att yrka att samfundsbot döms ut.

I paragrafens 2 mom. ändras endast hänvisningen till 4§. Den punkt hänvisningen gäller skall enligt förslaget byta plats och hänvisningen görs därför till 4§ 2 mom. 3 punkten.

De föräldrade hänvisningarna i paragrafens 3 mom. till de upphävda bestämmelserna i förordningen om införande av strafflagen skall ersättas med hänvisningar till motsvarande bestämmelser i 11 kap rättegångsbalken och 1 kap. lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Det är dock inte möjligt att direkt hänvisa till sistnämnda lags 1 kap. 9§, som gäller beslut om åtalseftergift, eftersom den också behandlar målsägandens åtalsrätt. Enligt 9 kap. 1 § strafflagen kan straff för en juridisk person dock endast yrkas av allmän åklagare. Av denna anledning beskrivs delgivningssätten i det föreslagna 3 mom. på motsvarande sätt som i 1 kap. 9 § 1 mom. lagen om rättegång i brottmål.

Det föreslagna 4 mom. gäller förfarandet vid meddelande om att straffyrkandet mot en juridisk person har återtagits. I gällande lag finns inga bestämmelser om detta. I momentet skall hänvisas till 1 kap. 12 § lagen om rättegång i brottmål, som gäller meddelande om att åtalet lagts ned. Det är dock inte nödvändigt att meddela målsäganden om att ett straffyrkande mot en juridisk person har lagts ned, eftersom målsäganden inte ens har subsidiär rätt att framställa ett yrkande. En bestämmelse om att målsäganden inte behöver informeras föreslås i slutet av 5 mom.

I 1 kap. 13 § lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om sökande av ändring till förmån för svaranden eller ändring av en ändringsansökan som gjorts till svarandens nackdel. Redan som sådan lämpar sig 13 § också för ett yrkande som gäller en juridisk person, eftersom det i bestämmelsen talas om svaranden och inte om den åtalade. I 7§ föreslås därför ingen särskild hänvisning till 1 kap. 13 § lagen om rättegång i brottmål.

10 kap. **Om förverkandepåföljder**

3 §. *Utvidgat förverkande av vinning.* I paragrafens 1 mom. föreskrivs att utvidgat förverkande av vinning kan användas i fråga om

den som gjort sig skyldig bl.a. till ett sådant brott som avses i 32 kap. 1§ (häleri). Paragrafen täcker också det nuvarande rekvisitet för penningtvätt. När nu rekvisiten för häbri och penningtvätt föreslås bli åtskilda under olika benämningar, skall 10 kap. 3§ kompletteras med en hänvisning till den nya 6§ om penningtvätt.

29 kap. **Om brott mot den offentliga ekonomin**

10 §. *Straffansvar för juridiska personer.* I paragrafen föreskrivs om tillämpning av straffansvaret för juridiska personer i fråga om de brott som anges i 29 kap. Enligt paragrafen kan samfundsbot dömas ut för subventionsbedrägeri, grovt subventionsbedrägeri och subventionsmissbruk, men inte för skattebrott.

Det föreslås att tillämpningsområdet utvidgas så att det också omfattar skattebedrägeri och grovt skattebedrägeri som gäller sådan skatt som avses i 9 § 1 mom. 2 punkten. Enligt definitionen i nämnda punkt skall vissa av Europeiska gemenskapernas inkomster och utgifter hänföras till området skattebedrägeri. Efter utvidgningen skall straffansvaret för juridiska personer täcka de gärningar som hänför sig just till dessa medel. De gärningar som avses ingår i artikel 1 i bedrägerikonventionen och skall enligt det andra protokollet till konventionen inkluderas i straffansvaret för juridiska personer. Exempel på sådana är yttre tullar samt produktions- och lagringsavgifter för sockerprodukter som medlemsstaterna tar ut för gemenskapernas räkning. Denna lösning innebär att bestämmelserna skall kunna tillämpas t.ex. på cigarettmuggling som undersöks som skattebedrägeri när det gäller tullavgifter men inte när det gäller acciser som kringgåtts.

30 kap. **Om näringsbrott**

5 §. *Brott mot företagshemlighet.* I paragrafens 2 mom. begränsas tillämpningsområdet för brott mot företagshemlighet så, att det i fråga om personer som varit anställda hos andra inte skall gälla gärningar som har begåtts efter anställningstidens slut. Det före-

slås att momentet ändras så att brott mot företagshemlighet också skall gälla gärningar som har begåtts inom två år efter anställningstidens slut.

Möjligheten att tillämpa brottsrekvisitet skall tidsmässigt begränsas till två år efter anställningstidens slut, eftersom gärningen knappast har samma betydelse flera år efter det företagshemligheten inhämtades som när anställningsförhållandet upphörde. I synnerhet inom branscher som utvecklats snabbt skulle bevisningsproblemen bli stora, eftersom det är mycket möjligt att samma information även annars hade kunnat uppstå inom branschen.

Begreppet företagshemlighet definieras i kapitlets 11 §, där inga ändringar föreslås. Den föreslagna utvidgningen i momentet skall således inte inskränka en arbetstagares rätt att använda sin yrkesskicklighet efter anställningstidens slut. I praktiken kan gränsdragningen bli föremål för tolkning. Avgörandet kan då påverkas av i vilken form den använda informationen har funnits. Det faktum att informationen funnits i skriftlig eller elektronisk form kan tyda på att det är fråga om en företagshemlighet och inte enbart om att använda tidigare förvärvad yrkesskicklighet.

Gällande tidsmässiga begränsning av ansvaret i 2 mom. gäller endast personer som varit i annans tjänst. Ansvaret i fråga om de eventuella övriga gärningsmän i 5 § 1 mom. som gör sig skyldiga till brott mot företagshemlighet, såsom en styrelsemedlem eller verkställande direktör, är tidsmässigt obegränsat. Enligt förslaget skall ansvaret för dessa kvarstå oförändrat.

Det föreslås att till paragrafen fogas ett 3 mom. enligt vilket försök till brott mot företagshemlighet skall vara straffbart. Det skall således vara straffbart om någon obehörigen försöker röja en företagshemlighet eller försöker utnyttja en företagshemlighet som han fått del av på det sätt som avses i 5 § 1 mom. 1—4 punkten. En arbetstagare kan dömas för försök till brott mot företagshemlighet t.ex. om han då anställningsförhållandet håller på att avslutas samlar material om företagshemligheter och erbjuder sin kommande arbetsgivare detta material. För straffbarhet förutsätts inte att erbjudandet redan

skall ha godkänts och att företagshemligheten röjts.

9 §. *Bokföringsbrott.* Orden ”med uppsåt” stryks i början av paragrafen. Brotts mot bestämmelserna i strafflagen är utan uttryckligt omnämnande straffbara endast om de begås med uppsåt, om inte oaktsamhet uttryckligen nämns i lagen.

Förteckningen över dem som eventuellt kan göra sig skyldiga till bokföringsbrott ökas med de personer som utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen. Dessa aktörer har t.ex. också i bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer jämförts med en person som har en formell ställning inom den juridiska personen. Även i rättspraxis har personer som utövar faktisk beslutanderätt redan nu ansetts vara jämförbara med innehavare av formell beslutanderätt, såsom framgår av fallen HD:2001:86 och HD:2001:87. Det sistnämnda fallet gäller visserligen en skatteförseelse. Syftet med det föreslagna tillägget är att stödja den tolkning som följts i högsta domstolen.

I slutet av 1 punkten, som gäller skyldigheten att upprätta bokslut, föreslås ett tillägg med lydelsen ”på det sätt som föreskrivs i bokföringslagstiftningen”. Avsikten med ändringen är inte att ändra den vedertagna tolkningen av bestämmelsen utan endast att språkligt klargöra att en underlåtelse att upprätta bokslut t.ex. också kan innebära att underlåta att uppgöra noter. Sådana uppgifter kan t.ex. vara en betydande avvikelser från planerade avskrivningar eller en betydande pantsättning av egendom i förhållande till affärsverksamhetens omfattning. Ordalydelsen i gällande lag ”delvis underlåter att -- uppgöra bokslut” beskriver inte på bästa möjliga sätt denna typs gärningar.

Kravet på väsentlighet föreslås bli slopat i rekvisiten för bokföringsbrott i fråga om gärningens följd. Straffbart är t.ex. att ta in oriktiga uppgifter i bokföringen också då detta inte väsentligt gör det svårare att få en riktig och tillräcklig bild av resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av hans ekonomiska ställning. I paragrafen talas inte heller längre om det ekonomiska resultatet utan endast om resultatet. I strafflagen används därmed samma uttryck som i 3 kap. 2 § bokföringslagen (1336/1997).

Att kravet på väsentlighet slopas innebär dock inte att tillämpningströskeln slopas helt. Underlåtelseerna eller felaktigheterna i bokföringen skall fortfarande vara sådana att de gör det svårt att få en riktig och tillräcklig bild. Enskilda och mindre fel och brister kan i allmänhet inte på detta sätt göra det svårt att få en riktig och tillräcklig bild av resultatet eller den ekonomiska ställningen som helhet.

Som en del av den föreslagna nya grovhetsgraderingen skall maximistraffet för gärningens grundform vid bokföringsstraff sjunka från fängelse i tre år till fängelse i två år. När de grövre gärningsformerna flyttas över från tillämpningsområdet för 9 § till den nya 9 a §, sjunker den genomsnittliga straffnivån för grundformen av bokföringsbrott något. Som helhet är syftet med den nya grovhetsgraderingen dock uttryckligen att höja straffnivån för bokföringsbrotten. För en gärning som efter lagändringen betraktas som grundformen av ett bokföringsbrott skall därmed dömas till lika stora straff som för motsvarande gärningar enligt den tidigare, strängare skalan.

Genom att maximum för grundrekvisitet sänks sjunker också preskriptionstiden för de gärningar som bestraffas från tio år till fem år. Den nya preskriptionstiden är dock densamma som t.ex. i grundformerna av skattebrott eller gäldenärsbrott. Mer omfattande och komplicerade brottsfel skall i allmänhet bestraffas som grova bokföringsbrott. I fråga om dem är preskriptionstiden fortfarande tio år. Preskriptionstiden kan också förlängas om en gärningshelhet vid individualiseringen av brotten betraktas som ett brott.

9 a §. *Grovt bokföringsbrott.* Inte heller i den föreslagna 9a § skall det finnas något krav på väsentlighet som allmän tillämpningsförutsättning. Kravet ingår dock uttryckligen eller faktiskt i så gott som alla kvalificeringsgrunder. Endast i fråga om verifierkat med oriktigt innehåll i 2 punkten ingår kravet på väsentlighet inte. Att i bokföringen ta in verifierkat som inte motsvarar verkligheten är i sig så klandervärdt och skadligt med tanke på bokföringens tillförlitlighet att gärningen i dessa fall bedöms utgående från rekvisiten för grovt bokföringsbrott utan att någon väsentlighetsaspekt anläggs på detta.

Kvalificeringsgrunderna för grovt bokfö-

ringsbrott skall följa samma numrering som grundrekvisitet. För att ett bokföringsbrott skall vara grovt skall försummelsen enligt paragrafens 1 punkt gälla hela bokföringen eller en väsentlig del av den. Det kan t.ex. också vara fråga om försummelse om noteringar i bokföringen inte görs inom den tid som anges i 4 § bokföringslagen (1336/1997).

Underlåtelse att registrera en mindre affärshändelse, även om underlåtenheten pågått länge, uppfyller inte den kvalificeringsgrund som beskrivs i 1 punkten.

Frågan om när bokföringen till väsentliga delar försumrats på det sätt som avses i 1 punkten kan bedömas på samma grunder som kravet på väsentlighet i nuvarande grundrekvisit har tolkats.

Bokföringen kan praktiskt taget vara helt och hållet oskött också utan att det finns skäl att misstänka annan brottslighet i sammanhanget. Orsaken till försummelsen kan vara okunskap eller bristande skicklighet, vilket visserligen uppfyller kraven på straffrättsligt uppsåt, men ändå inte förutsätter att gärningen bestraffas som grovt bokföringsbrott. I dessa fall kan 9 a § lämnas utan tillämpning på basis av klausulen om helhetsbedömning. I gränsdragningen mellan vanlig och grov gärningsform saknar det inte heller betydelse om verifikaten och det övriga material som ligger till grund för bokföringen finns bevarade så att bokföringen, trots försummelserna, kan göras i efterhand.

Det stora antal oriktiga uppgifter som avses i paragrafens 2 punkt kan leda till att hela bokföringen inte kan anses tillförlitlig. I sådana fall fyller bokföringen inte längre den funktion för vilken bokföringsskyldigheten har påförts. Ett stort antal oriktiga uppgifter kan i vissa fall förorsaka sådan bristande tillförlitlighet även om penningbeloppet inte är särskilt stort. Med ett stort antal avses i 2 punkten både antalet i sig och antalet i förhållande till det totala antalet noteringar. Om dock affärshändelserna totalt sett är få och summorna små, är det inte skäl att anse bokföringsbrottet grovt även om en betydande del av dessa få affärshändelser är fel registrerade. En sådan gärning är bedömd som en helhet inte grov. Å andra sidan kan en enda felaktig registrering vara nog för att uppfylla

rekvisitet om den gäller en mycket stor summa.

Användningen av verifikat med oriktigt innehåll utgör en dimension av planmässighet som inte som sådan lämpar sig väl som kvalificeringsgrund i fråga om bokföringsbrott. I 2 punkten avses med oriktigt innehåll inte falskt eller förfalskat i den betydelse begreppet givits i samband med förfalskningsbrott i strafflagens 33 kap. 6§ 2 och 3 mom. Det enda falska hos ett verifikat med oriktigt innehåll är att det inte beskriver en verklig transaktion. Typiska oriktiga verifikat är i praktiken konstruerade kvitton som skumraskföretag köpt för sin bokföring.

Användningen av sådana handlingar i bokföringen som är falska eller förfalskade på det sätt som avses i strafflagens 33 kap. kan enligt förslaget inte i sig göra ett bokföringsbrott grovt. Däremot kan en sådan gärning bli straffbar på basis av såväl bestämmelserna om förfalskningsbrott som bestämmelserna om bokföringsbrott.

Paragrafens 3 punkt skiljer sig från den föreslagna 9§ såtillvida att bokföringen som helhet eller väsentliga delar av den förstörs, döljs eller skadas. Att bokföringen till väsentliga delar förstörs, döljs eller skadas innebär att det på basis av det återstående bokföringsmaterialet eller det som fortfarande kan tydas inte längre är möjligt att få en riktig eller tillräcklig bild av affärsverksamheten. Åtgärder för att förstöra bokföringen är ett starkt indicium på att man velat dölja annat kriminellt förfarande i samband med affärsverksamheten.

32 kap. Om häleribrott

1 §. *Häleri*. I strafflagens 32 kap. 1 § 1 mom. uppräknas de brott genom vilka befattningstagande av egendom som frånhänts någon annan skall bestraffas som häleri. I denna uppräknings stryks galdenårsbedrägeri, grovt galdenårsbedrägeri eller uppsåtligt galdenärssvek. Att ta befattning med tillgångar som förvärvats genom dessa brott kan dock bestraffas som penningtvätt.

Det föreslås att kravet på vetskap om att egendomen har åtkommit genom brott, vilket uttryckligen nämns i bestämmelsen om häleri, skall strykas. Sådana uttryckliga krav

på uppsåt som gäller grundformen har i allmänhet inte tagits in i nya bestämmelser i strafflagen. Kravet i gällande 1 § har så gott om oförändrat flyttats över från den tidigare bestämmelsen, som trädde i kraft 1894. Kravet på uppsåt skall inte heller längre uttryckligen nämnas i den föreslagna bestämmelsen om penningtvätt. Även om kravet på vetskap föreslås bli struket i 1 §, skall kravet på uppsåt på normalt sätt utsträckas också till detta enskilda rekvisit. Att gärningsmannens uppsåt skall täcka alla de enskilda rekvisiten är klart utan att det uttryckligen nämns i lagtexten.

I paragrafen föreslås en subsidiaritetsklausul. Förbrott till häleri skall inte falla utanför tillämpningsområdet för penningtvätt, vilket innebär att rekvisiten delvis överlappar varandra i fråga om förbrotten till häleri. Ingetdera rekvisitet kan egentligen betraktas som en specialbestämmelse i förhållande till den andra, eftersom häleri i fråga om tillämpningsområdet inte är allmänt på samma sätt som penningtvätt, men å andra sidan är tillämpningströskeln för penningtvätt högre. Den högre tillämpningströskeln för penningtvätt innebär dock att den i genomsnitt är ett mer klandervärdt brott än häleri, varför också straffskalan är högre. Genom ett subsidiaritetsomnämmande visas därför att en gärning som uppfyller bägge rekvisiten bestraffas som penningtvätt.

Eftersom de grova och lindriga gärningsformerna av både häleri och penningtvätt utgör specialfall i fråga om grundrekvisitet, skall samma subsidiaritetsbestämmelser iaktas också vid dem.

Det nuvarande innehållet i paragrafens 2 mom. föreslås bli struket samtidigt som 6 § om penningtvätt införs.

4 §. *Häleri av oaktsamhet*. I paragrafen föreslås en teknisk strykning. Eftersom 1 § enligt förslaget får endast ett moment, behöver 1 mom. inte längre nämnas i 4 §.

6 §. *Penningtvätt*. Den viktigaste skillnaden mellan häleri och penningtvätt är att förbrotten i fråga om penningtvätt är öppna, medan förbrotten till häleri har uppräknats på ett uttömmande sätt i lagen. Att förbrotten till penningtvätt inte begränsas förutsätts i artikel 6 i förverkandekonventionen. Finland har inte gjort den reservering som möjliggörs av

artikel 6.4 om att begränsa förbrotten endast till vissa brott. Att ta befattning med tillgångar som har förvärvats genom narkotikabrott kan således bestraffas endast som penningtvätt. En annan klar skillnad är att föremål för ett häleribrott endast kan vara egendom som förvärvats direkt genom ett brott, medan penningtvätt också kan gälla tillgångar som kommit i stället för sådan egendom.

Föremål för penningtvätt kan vara egendom som förvärvats genom vilket brott som helst. Enligt rådande tolkning av gällande lag kan alla brott där gärningsmannen kan få konfiskerbar vinning, utgöra förbrott till penningtvätt. Uttrycket i gällande lag "egendom som förvärvats genom brott" har dock medfört praktiska problem vid tillämpningen av lagen t.ex. i situationer där förbrottet har utgjort ett skattebrott. Om skatterna för i och för sig laglig näringsverksamhet lämnas utbetalda, har egendomsökningen inte direkt förvärvats genom brott. Den egendom som uppkommit till följd av normala affärstransaktioner har inte förvärvats genom brott, även om orsaken till att egendomen fortfarande finns hos gärningsmannen är skattebedrägeri.

Det nuvarande uttrycket "egendom som förvärvats genom brott" förefaller inte att täcka skattebrott och gäldenärsbrott, där egendomen i sig har kunnat förvärvas på laglig väg. Det är svårt att finna rättspolitiska grunder för att lämna dessa gärningar utanför kriminaliseringen av penningtvätt. Enligt ovannämnda förverkandekonvention kan vissa förbrott inte lämnas utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Det föreslås därför att rekvisitet utökas med uttrycket "vinningen av brottet", som täcker vinningen av brottet även när egendomen i sig inte direkt förvärvats genom brott. Det är nog att förmögenhetens volym är större på grund av brottet än utan det. För tydlighets skull skall uttrycket "egendom som förvärvats genom brott" inte strykas i bestämmelsen, även om det nya uttrycket även omfattar sådan egendom.

Föremål för penningtvätt kan därför vara alla typer av vinning. Som exempel kan nämnas att sådan vinning som erhållits genom att skatt enligt strafflagens 29 kap. 4§ lämnats oredovisad så att gärningen uppfyller

rekvisitet för skatteförseelse i strafflagens 29 kap. 4§ kan vara föremål för penningtvätt och på så sätt också bli konfiskerad.

Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkt skall det vara straffbart att i ett bestämt syfte och med vetskap om egendomens ursprung ta emot, använda, omvandla, överlåta, överföra eller förmedla vinningen av brottet eller egendom som kommit i stället för den. Till de olika sätten att ta befattning med egendom fogas i den föreslagna 1 punkten användning och förmedling av tillgångar som förvärvats genom brott. Användning innebär i praktiken ofta att i snabb takt slösa bort egendomen. Sådan förmedling som avses i lagrummet kan det vara fråga om även om gärningsmannen inte får förmögenheten i sin besittning. Han kan t.ex. fungera som mäklare vid fastighetsköp eller värdepappershandel.

Dessa gärningar kan för det första, på samma sätt som i gällande lag, utföras för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung. Det är den vanligaste metoden för penningtvätt i praktiken. Åtgärder för att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung innebär i praktiken ofta att överföra eller gömma undan egendomen eller omvandla den i annan form. Exempel på detta är att överföra tillgångar i en bulvans namn samt olika slag av skenrättshandlingar utan att förövaren av förbrottet för den skull mister bestämmanderätten över egendomen. Rekvisitet uppfylls på samma sätt som för närvarande, även om penningtvättaren ännu inte vidtagit egentliga åtgärder för att dölja egendomen, men har mottagit egendomen i detta syfte.

Avsikten kan också vara att bistå gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. Även detta rekvisit beträffande syfte är detsamma som i gällande lag.

Paragrafens 1 mom. 2 punkt motsvarar innehållsmässigt gällande lags 1§ 2 mom. 2 punkt. En straffbar gärningsform, som fogas till punkten, är att bistå vid döljande eller maskering. Momentets 2 punkt överlappar delvis med den föreslagna 1 punkten i fråga om gärningsformer där avsikten är att dölja och maskera. Skillnaden ligger främst i att det i 1 punkten räcker att ta befattning med egendomen i detta syfte, även om åtgärden

inte leder till att ursprunget döljs eller maskeras. För det andra har det i 2 punkten inte angivits genom vilka åtgärder döljandet eller maskeringen kan ske, och för det tredje kan föremålet för gärningen även vara något annat än egendomens ursprung.

Sådant döljande eller sådan maskering som avses i momentets 2 punkt kan vara mottagande eller förvaring av pengar. Enbart det att pengarna flyttas över och inte längre innehålls av förövaren av förbrottet kan nämligen förhindra att pengarnas placering eller ursprung avslöjas.

En situation då det kan vara fråga om att bistå vid döljande eller maskering av egendomens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den är t.ex. då den som bistås också har begått förbrottet. Sådant bistånd är enligt gällande lag inte straffbart. I praktiken kan biståndet bestå av att ge råd i samband med inrättade av företag som registreras i skatteparadis eller vid öppnande av bankkonton. Av kapitlets 11 § 1 mom. följer dock att en person som bistår och också varit delaktig i förbrottet inte kan bestraffas för penningtvätt utan endast för delaktighet i förbrottet.

I förhållande till förbrottet är penningtvätten självständig såtillvida att den preskriberas oberoende av förbrottet. Preskription av förbrottet utgör heller inget hinder för att tillämpa bestämmelsen om penningtvätt.

Det har i praktiken visat sig vara svårt att avgöra hur exakt förbrottet måste ha utretts för att den som tar befattning med egendom som förvärvats genom brott skall kunna bestraffas för häleri. Frågan blir aktuell också vid tillämpningen av de nya bestämmelserna om penningtvätt. För att någon skall kunna bestraffas för penningtvätt, skall det vara utrett att ett förbrott har begåtts och också att ekonomisk fördel har erhållits genom förbrottet. En förutsättning för straffbarhet är däremot inte nödvändigtvis att förövaren av förbrottet döms till straff eller ens att förövaren av förbrottet är känd.

Det föreslås att straffskalan för penningtvätt höjs så, att strängaste möjliga straff är fängelse i två år. Straffskalan är då densamma som i grundrekvisiten för övriga ekonomiska brott.

Försök till penningtvätt skall enligt paragrafens 2 mom. vara straffbart. Eftersom penningtvätt fullbordas i ett tidigt skede, är tillämpningsområdet för försök rätt litet i praktiken.

7 §. *Grov penningtvätt.* Den första kvalificeringsgrunden i paragrafens 1 mom. är att den egendom som förvärvats genom brott har varit ytterst värdefull. Ordalydelsen skall i första hand täcka gärningar genom vilka penningtvätten riktar sig mot en betydande vinning som helhet. Punkten har dock utformats så att den också täcker situationer där ytterst värdefull egendom delas mellan flera olika penningtvättare. En gärning av en enskild hälare kan således vara grov även om den egendom som är föremål för gärningen inte längre är särskilt värdefull. Sådana fall har förekommit i praktiken.

Vid bedömningen av penningssumman i fråga om den grund som avses i 1 punkten kan utgångspunkten anses vara de vedertagna gränserna inom rättspraxis när det gäller penningtvätt men också andra brott. Vid traditionellt häleri har den under gränsen för grov gärningsform varit ca 30 000 mark, dvs. något över 5000 euro, medan gränsen vid t.ex. skattebrott har varit ca 100 000 mark, dvs. omkring 17 000 euro. Vid grov penningtvätt förefaller gränsen att ha stannat vid ca 80 000 mark, vilket motsvarar över 13 000 euro.

Eftersom penningtvätt i genomsnitt är grövre brott än traditionella häleribrott, är det också motiverat att tröskeln för tillämpning av grov gärningsform är betydligt högre vid penningtvätt. Dessutom kan tröskeln vid penningtvätt variera beroende på genom vilket slags brott vinningen har erhållits. När t.ex. skattebrott utgör förbrott skulle det sällan vara motiverat att döma för grov penningtvätt, om det skattebedrägeri som utgjort förbrott bestraffas enligt grundrekvisitet. Det är därför synnerligen motiverat att det uppstår en relativt brett variationsintervall för grovhetsgraden vid penningtvätt. I de fall då penningtvätt ligger relativt nära ett traditionellt häleribrott kan också den lägre penninggränsen för grov gärningsform ligga närmare än den vedertagna gränsen vid häleribrott.

Enligt momentets 2 punkt är penningtvätt

ten grov om den utförts synnerligen systematiskt. Tecken på särskild planmässighet i penningtvätt är t.ex. att gärningsmannen vidtar komplicerade arrangemang i syfte att dölja den egendom som är föremål för brott, t.ex. genom att låta de medel som skall tvättas cirkulera via flera olika bolag och länder och genom att flera gånger omvandla egendomen till något annat, såsom penningmedel till ädelmetaller och vidare från ädelmetaller till värdepapper eller fondandelar.

I praktiken kan personer som tar del i sådana systematiska gärningar arbeta tillsammans i organisationer eller annars bedriva nära samarbete sinsemellan för att utföra brottet. Personer som deltar i penningtvätt kan också vara särskilt utvalda för denna uppgift på grund av deras yrkeskunskap eller position i arbetslivet. I praktiken kan t.ex. jurister, bokförare, anställda vid banker eller andra finansiella institut samt andra yrkesutövare och näringsidkare av liknande slag komma i fråga.

I det föreslagna 1 mom. har dessutom till kvalificeringsgrunderna fogats en sedvanlig klausul om helhetsbedömning. Straffskalan för grov penningtvätt är fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

I lagen föreslås ingen bestämmelse om yrkesmässig penningtvätt. Maximistraflet för grov penningtvätt är dock detsamma som för närvarande gäller för yrkesmässigt häleri. Linjen är att skalorna i bestämmelserna om penningtvätt är strängare än för traditionella häleribrott. Då det inte skall finnas någon specialbestämmelse om yrkesmässig penningtvätt skall de gärningar som gäller penningtvätt individualiseras enligt allmänna principer. Det som talar för att flera gärningar bestraffas som ett brott är närmast sambandet mellan gärningarna i tid och rum samt att de pengar som tvättas härrör från samma förövare av förbrottet.

8 §. *Stämpling i syfte att utföra grov penningtvätt.* Stämpling som gäller grov penningtvätt skall i vissa avgränsade fall vara straffbar. Gärningsformen består av att avtala med någon annan om att utföra brottet.

Stämpling skall inte vara straffbar i alla grova fall av penningtvätt. En förutsättning är att föremålet för penningtvätten är vinning som har beretts genom mutbrott, genom

grovt skattebedrägeri som hänför sig till sådan skatt som avses i 29 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten eller genom grovt subventionsbedrägeri. Även egendom som kommit i stället för vinning av dessa brott kan vara föremål för penningtvätt. De uppräknade brotten motsvarar de förbrott till penningtvätt som avses i andra protokollet till bedrägerikonventionen.

Stämpling är en handling som kräver planmässighet. Att det på ett eller annat sätt talats om att utföra penningtvätt är inte nog, utan det gäller att visa att det avtalats om att begå ett visst brott. Eftersom penningtvätt är en osjälvständig brottstyp som förutsätter att ett förbrott ägt rum och som fullbordas i ett tidigt skede, är tillämpningsområdet för stämpling i praktiken ytterst litet.

För stämpling i syfte att utföra grov penningtvätt kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

9 §. *Penningtvätt av oaktsamhet.* Penningtvätt föreslås bli straffbar också i de fall där mottagaren av tillgångarna inte säkert känner till deras ursprung, men den gärning han begår utvisar grov oaktsamhet. Normal oaktsamhet är med andra ord inte nog, utan det krävs grov oaktsamhet av gärningsmannen.

Penningtvätt av oaktsamhet täcker i princip samma gärningar som grundrequisitet för 6 §. I praktiken kan den som gjort sig skyldig till mycket systematiska gärningar i avsikt att dölja eller maskera knappast på ett trovärdigt sätt påstå sig ha handlat endast av oaktsamhet.

Penningtvätt sker av oaktsamhet framför allt när en person som gjort sig skyldig till ett förbrott överlåter tillgångar som förvärvats genom brott eller egendom som kommit i stället för dessa till en annan under förhållanden som klart skiljer sig från det normala eller använder dem i affärsverksamhet, och den mottagande personen på grund av dessa förhållanden har vägande skäl att förhålla sig misstänksam till tillgångarnas ursprung.

Hur starka misstankar tillgångarnas ursprung borde ha väckt och hur oaktsam gärningsmannens verksamhet således skall anses vara måste bedömas på basis av de omständigheter som kommit till gärningsmannens kännedom och andra omständigheter som kan observeras objektivt. Det är t.ex. skäl att

misstänka egendomens ursprung när gärningsmannen väl känner till vilken ekonomisk ställning förövaren av förbrottet har och med stöd av detta inte kan anse det möjligt att förövaren av förbrottet skulle ha kunnat få egendomen i sin besittning på ärlig väg. Vetenskapen om vilken livsföring förövaren av förbrottet har, såsom narkotikahandel, ekonomiska svårigheter eller det faktum att han är föremål för brottsundersökning, kan också ge mottagaren av tillgångarna anledning att misstänka deras ursprung. Också sådana situationer kommer på fråga där gärningsmannen bistår förövaren av förbrottet att grunda ett bolag eller att företa en rättshandling. Om affärstransaktionerna på grund av sin natur kan misstänkas vara skenrättshandlingar t.ex. på den grunden att den faktiska bestämmanderätten över egendomen skiljer sig från de formella förhållandena eller transaktionerna i övrigt saknar affärsekonomiska grunder, är det i allmänhet skäl också att misstänka tillgångarnas ursprung.

När oaktsamheten bedöms borde uppmärksamhet också ägnas möjligheterna att utreda tillgångarnas ursprung. Ett bolag verksamt inom banksektorn t.ex. kan ha mycket goda möjligheter att spåra tillgångarnas ursprung. Utredningsplikten för de anmälningsskyldiga som uppräknas i lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt är redan med stöd av lagen på en högre nivå. Om en sådan anmälningsskyldig som anges i lagen inte undersöker grunderna för affärstransaktionerna, måste gärningen bedömas också ur en uppsåtssynvinkel. Rekviritet för penningtvätt av oaktsamhet uppfylls dock inte när den anmälningsskyldige har genomfört en av kunden föreslagen tvekelaktig transaktion för att föra ärendet till myndigheterna för undersökning. Det är inte heller fråga om penningtvätt av oaktsamhet när utrednings- och anmälningsskyldigheten har uppfyllts och det inte finns någon stark misstanke om penningtvätt.

Penningtvätt av oaktsamhet skall inte tillämpas på exempelvis rättesgångsbiträden eller rättesgångsombud som biträder den åtalade i ett brottmål och mottar ett arvode av den åtalade för uppdraget. Detta skall gälla oberoende av att den som biträder den åtalade kan tänkas ha särskild anledning att betvivla att tillgångarna har lagligt ursprung. En skyl-

dighet att agera mot huvudmannen rimmar illa med det konfidentiella förhållande som råder mellan ombud och huvudman.

Begränsningsbestämmelsen i den föreslagna 11 § lämpar sig särskilt just för penningtvätt av oaktsamhet. En stor del av den dagliga handeln skulle vid tillämpning av begränsningsbestämmelsen inte beröras av straff, trots att t.ex. försäljaren i mataffären kan ha misstankar beträffande ursprunget på köparens förmögenhet.

Den föreslagna straffskalan för penningtvätt av oaktsamhet är böter eller fängelse i högst två år. Även detta maximistraff är högre än för motsvarande häleribrott.

10 §. *Penningtvättförseelse.* Enligt bestämmelsen bestraffas en gärning som i sig skulle uppfylla rekviritet för penningtvätt eller häleri av oaktsamhet. De grunder på vilka penningtvätt skall betraktas som förseelse är egendomens värde och andra omständigheter som gör gärningen mindre klandervärd. I sista hand skall avgörandet dock basera sig på en helhetsbedömning.

För penningtvättförseelse kan endast dömas till böter.

11 §. *Begränsningsbestämmelse.* Det föreslagna 11 § 1 mom. skall motsvara gällande 6 § 1 mom. Paragrafhänvisningen i bestämmelsen skall endast ändras så att den täcker också de nya rekviriten för penningtvätt. Genom paragrafens 1 mom. förhindras att den som förövat förbrottet inte också döms för döljande av vinningen av brottet eller för penningtvätt. För de sistnämnda skall endast den dömas som inte varit delaktig i själva förbrottet.

Det föreslås att gällande 6 § 2 mom. utan ändringar tas in i 11 § 2 mom.

12 §. *Förverkandepåföljd.* I strafflagens gällande 32 kap. 6 a § föreskrivs om konfiskering av egendom som varit föremål för häleribrott. Enligt den ordalydelse som trädde i kraft vid ingången av 2002 (875/2001) gäller hänvisningen till 32 kap. hela 1 §. Före det gällde hänvisningen endast bestämmelsen om penningtvätt i 32 kap. 1 § 2 mom. Hänvisningen till hela paragrafen står i strid med motiveringen, vilket inte varit avsikten. En rättelse måste därför göras. Enligt förslaget skall de bestämmelser som gäller förverkandepåföljd tas in i 12 § och konfiskeringsskyl-

digheten utsträckas till att endast gälla den nu föreslagna penningtvätten i 6 §.

13 §. *Åtalsrätt*. Det föreslås att bestämmelsen om åtalsrätt i gällande 7 § som sådan tas in i en ny 13 §.

14 §. *Straffansvar för juridiska personer*. Tillämpningsområdet i fråga om straffansvaret för juridiska personer vid häleribrott skall kvarstå oförändrat. När det gäller de nya bestämmelserna skall ansvaret utsträckas till penningtvätt och grov penningtvätt. I fråga om traditionella häleribrott och penningtvätt lämnas de lindrigaste gärningsformerna liksom gärningar av oaktsamhet utanför samsfundsansvaret.

39 kap. Om gäldenärsbrott

1 §. *Oredlighet som gäldenär*. I rekvisitet stryks omnämmandet om att gärningsmannen skall vara medveten om hur gärningen i hans ekonomiska situation påverkar borgenärens intressen. Avsikten med att stryka den förutsättning som gäller krissituation är inte att ändra tillämpningen av bestämmelsen från det etablerade. Syftet med ändringen är uttryckligen att befästa nuvarande tolkningspraxis genom lag.

Även i den ändrade bestämmelsen skall den förutsättning som gäller krissituation kvarstå som rekvisit i fråga om gärningens följder. Gärningar som minskar gäldenärens förmögenhet skall enligt detta försätta honom på obestånd eller väsentligt förvärpa hans obestånd. Inte heller i den nya bestämmelsen förutsätts att obeståndet åsamkar borgenären skada. Enligt kravet på uppsåt skall gäldenären vara medveten om sitt obestånd eller att hans gärningar kan försätta honom på obestånd. När uppsåtet i samband med gäldenärens obestånd bedöms, ställs dock kravet att gäldenären skall känna till sin ekonomiska ställning.

Obestånd kan åstadkommas genom en enda förmögenhetsöverföring. Det är dock vanligare att det förekommer flera överföringar och det är inte alltid lätt att visa på en viss tidpunkt när obeståndet uppstått. För att rekvisitet gällande obestånd skall uppfyllas är det i dessa fall tillräckligt att man kan visa att förmögenhetsöverföringarna sammantaget förorsakat obestånd.

Obestånd kan uppstå också någon tid efter det att gäldenären börjat vidta åtgärder för att minska sin förmögenhet. Detta kan vara fallet om normal affärsverksamhet uppvisar förlust men först efter en sådan åtgärd leder till en situation av obestånd. Även i sådana situationer är det möjligt att döma gärningsmannen för oredlighet som gäldenär om de åtgärder som minskat förmögenheten har haft en stor betydelse för uppkomsten av obeståndet i relation till den normala affärsverksamheten. Åtgärder som minskar förmögenheten har i sådana fall förorsakat obestånd åtminstone i det avseendet att obeståndet uppkommit tidigare på grund av dem än utan dem.

6 §. *Gynnande av borgenär*. Maximistrafet för gynnande av borgenär föreslås bli höjt från nuvarande fängelse i ett år till fängelse i två år. Straffskalan skall efter lagändringen vara den samma som vid grundformerna av oredlighet som gäldenär och gäldenärsbedrägeri.

9 §. *Åtalsrätt*. Enligt andra meningen i gällande 9 § 2 mom. är målsägande vid gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri, gäldenärssvek och gäldenärsförseelse de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet. Problemet är att den som beretts vinning av brottet blir målsägande om gäldenären enligt 2 § 1 mom. 4 punkten har underlåtit att anmäla en skuld vid utrednings- och verkställighetsförfarandet och den icke uppgivna borgenären har gått miste om sin andel samt möjligheten att delta i bestämmande av villkoren för saneringsförfarandet. I dagens situation är en sådan borgenär inte målsägande.

Paragrafen föreslås bli ändrad så att målsägande i de fall som avses i 2 § 1 mom. 1—3 punkten såsom tidigare är de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet medan målsägande i det fall som avses i 4 punkten är borgenären för den oanmälda skuld som avses i punkten.

47 kap. Om arbetsbrott

9 §. *Straffansvar för juridiska personer*. Genom den nya 9 § utsträcks straffansvaret för juridiska personer till sådana arbetarskyddsbrott om vilka föreskrivs i 47 kap.

strafflagen. I de fall då en företrädare för en juridisk person skall dömas både för arbetarskyddsbrott och t.ex. för sådant vållande av personskada som avses i strafflagens 21 kap. 10 §, döms gärningsmannen till samfundsbot endast på grund av arbetarskyddsbrottet. Detta beror på att straffansvaret för juridiska personer inte har utsträckts till de brott som avses i strafflagens 21 kap.

1.2. Bokföringslag

I 8 kap. 4§ bokföringslagen (1136/1997) föreskrivs om bokföringsförseelser. Paragrafen är subsidiär i förhållande till strafflagens bestämmelser om bokföringsbrott och bokföringsbrott av oaktsamhet. Subsidiaritetsklausulen i bestämmelsen föreslås bli ändrad så att den också täcker grovt bokföringsbrott.

1.3. Lag om förhindrande och utredning av penningtvätt

Kriminalisering som gäller underlåtenhet att göra anmälan och röja att anmälan har gjorts, om vilket bestäms i lagens 10 §, föreslås bli flyttad från strafflagen till lagens 16 a §, eftersom straffhot strängare än böter inte behöver föreskrivas för gärningarna.

Ordalydelsen i 10 § förefaller utesluta en situation där anmälningsplikten inte har uppfyllts på grund av att den omsorgsplikt som avses i 9§ har försummats och den anmälningspliktige av denna anledning inte har kunnat få sådana misstankar som avses i lagen. Det är inte särskilt effektivt att kriminalisera underlåtenhet i fråga om anmälningsplikten om detta kan kringgå enbart genom åsidosättande av omsorgsplikten. Tillämpningsområdet för anmälningsförseelse i penningtvättilagen föreslås utökat med åsidosättande av omsorgsplikten i det fall att den anmälningspliktige av den anledningen inte har

blivit varse att anmälningsplikten existerar. Åsidosättande av omsorgsplikten är alltså inte straffbart i sig utan endast när det är fråga om en situation som utlöser anmälningsplikten och som gärningsmannen inte observerar på grund av att omsorgsplikten åsidosätts.

1.4. Tvångsmedelslag

I 5a kap. 2 § tvångsmedelslagen (450/1987) föreskrivs om förutsättningarna för teleavlyssning. Det föreslås att till 6 punkten i brottsförteckningen fogas grov penningtvätt, som skall avskiljas från rekvisitet för grovt häleri.

1.5. Tulllag

I 14 § 1 mom. 5 punkten tullagen bestäms om myndigheternas rätt att granska varor samt deras tillverkning och bokföringsmaterial och granska personers medhavda penningtillgångar för att avslöja sådant häleri som avses i 32 kap. 1 § 2 mom., dvs. den nuvarande bestämmelsen om penningtvätt. Punkten föreslås bli ändrad så att hänvisningen gäller avslöjande av sådan penningtvätt som avses i den nya 32 kap. 6 § strafflagen.

2. Ikraftträdande

De föreslagna ändringarna påverkar inte polisens, åklagarnas eller domstolarnas dagliga arbete i någon större grad. Någon särskild utbildning på grund av ändringarna behöver inte ordnas. I propositionen konstateras att lagarna skall träda i kraft rätt snart efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 32 kap. 6 a §, sådan den lyder i lag 875/2001,

ändras 9 kap. 1, 2, 4 och 7 §, 10 kap. 3 § 1 mom., 29 kap. 10 §, 30 kap. 5 § 2 mom. och 9 §, 32 kap. 1, 4, 6, 7 och 8 § samt 39 kap. 1 och 6 § och 9 § 2 mom.,

dess lagrum sådana de lyder, 9 kap. 1, 4 och 7 §, 29 kap. 10 § och 32 kap. 8 § i lag 743/1995, 9 kap. 2 § i sistnämnda lag och i lag 369/2001, 10 kap. 3 § 1 mom. i nämnda lag 875/2001, 30 kap. 5 § 2 mom. och 9 §, 32 kap. 6 och 7 § samt 39 kap. 1 och 6 § i lag 769/1990, 32 kap. 1 § i sistnämnda lag samt i lagarna 317/1994 och 79/1998 samt 4 § i lag 1304/1993 samt 39 kap. 9 § 2 mom. i nämnda lag 317/1994, samt

fogas till 30 kap. 5 §, sådan den lyder i nämnda lag 769/1990 och i lag 54/1993, ett nytt 3 mom., till 30 kap. en ny 9 a §, till 32 kap. nya 9—14 § och till 47 kap. en ny 7 a § som följer:

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

1 §

Tillämpningsområde

För brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet skall på yrkande av allmänna åklagaren dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd föreskrivs för brottet i denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas inte på brott som begåtts vid utövande av offentlig makt.

2 §

Förutsättningar för straffansvar

En juridisk person döms till samfundsbot, om någon som hör till ett av dess lagstadgade organ eller annars hör till dess ledning eller utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet el-

ler tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet.

Samfundsbot döms ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. Samfundsbot döms dock inte ut för ett sådant målsägandebrott som målsäganden inte anmäler till åtal, om inte ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

4 §

Domseftergift

Domstolen får avstå från att döma en juridisk person till samfundsbot, om

1) den juridiska personens underlåtelse eller den andel i brottet som dess ledning eller den som utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har, varom bestäms i 2 § 1 mom., är ringa, eller

2) det brott som begåtts i den juridiska personens verksamhet är ringa.

Domstolen kan även avstå från att döma ut samfundsbot när straffet skulle anses oskäligt med beaktande av

1) de övriga följder som brottet förorsakat den juridiska personen,

2) den juridiska personens åtgärder för att förhindra nya brott, för att förebygga eller undanröja verkningarna av brottet eller för att främja utredningen av underlåtelsen och brottet, eller

3) att någon som hör till ledningen för den juridiska personen döms till straff för brottet, om den juridiska personen är liten, den andel den dömda äger av den juridiska personen är stor eller den dömdes personliga ansvar för den juridiska personens förpliktelser är betydande.

7 §

Avstående från straffyrkande

Allmänna åklagaren får avstå från att yrka straff för en juridisk person, om

1) den juridiska personens underlåtelse eller den andel i brottet som dess ledning eller den som utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har, varom bestäms i 2 §, är ringa, eller

2) det brott som begåtts i den juridiska personens verksamhet inte har lett till annan än ringa skada eller fara, och den juridiska personen frivilligt har vidtagit behövliga åtgärder för att förhindra nya brott.

Åklagaren kan även avstå från att yrka straff, om gärningsmannen i det fall som avses i 4 § 2 mom. 3 punkten redan har dömts till straff och det kan förväntas att den juridiska personen inte därför skulle dömas till samfundsbot.

Ett beslut att avstå från att yrka straff för en juridisk person eller att återta ett straffyrkande delges den juridiska personen med posten eller med iakttagande i tillämpliga delar av vad som bestäms i 11 kap. rättegångsbalken. På beslutet tillämpas på motsvarande sätt vad som i 1 kap. 10 och 11 § lagen om rättegång i brottmål (689/1997) bestäms om beslut om åttelseftergift. I de fall som avses i 1 kap. 10 § 1 mom. i nämnda lag skall åklagaren i stället för sitt av görande av skuldfrågan till dom-

stolen föra frågan om det finns någon grund för att bestraffa den juridiska personen.

På återtagande av straffyrkande enligt 1 mom. tillämpas vad som i 1 kap. 12 § lagen om rättegång i brottmål bestäms om nedläggning av åtal. Beslutet om nedläggning delges dock endast den juridiska personen.

10 kap.

Om förverkandepåföljder

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Egendom kan dömas helt eller delvis förverkad till staten

1) hos den som har gjort sig skyldig till ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år, eller som har gjort sig skyldig till straffbart försök till ett sådant brott eller till ett brott som avses i 32 kap. 1 eller 6 §, 46 kap. 4 §, 50 kap. 1 eller 4 § eller till ett brott som avses i 82 § alkohollagen (459/1968), samt

2) hos den som har varit delaktig i ett brott som avses i 1 punkten och hos den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts,

om brottet är av sådan art att det kan medföra avsevärd ekonomisk vinning och om det finns skäl att anta att egendomen helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet, som inte kan anses obetydlig.

29 kap.

Om brott mot den offentliga ekonomin

10 §

Straffansvar för juridiska personer

På sådant skattebedrägeri och grovt skattebedrägeri som avser en skatt enligt 9 § 1 mom. 2 punkten samt på subventionsbedrägeri, grovt subventionsbedrägeri och subventionsmissbruk tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

30 kap.

Om näringsbrott

5 §

Brott mot företagshemlighet

Denna paragraf gäller inte en gärning som den som avses i 1 mom. 1 punkten har begått sedan två år förflutit från anställningstidens slut.

Försök är straffbart.

9 §

Bokföringsbrott

Om en bokföringsskyldig, en företrädare för denne, den som utövar faktisk beslutanderätt inom en bokföringsskyldig juridisk person eller den åt vilken bokföringen har uppdragits,

1) underlåter att bokföra affärshändelserna eller att upprätta bokslut på ett sätt som strider mot skyldigheterna enligt bokföringslagstiftningen,

2) tar in oriktiga eller vilseledande uppgifter i bokföringen eller

3) förstör, döljer eller skadar bokföringsmaterial

och på detta sätt gör det svårare att få en riktig och tillräcklig bild av resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av den bokföringsskyldiges ekonomiska ställning, skall gärningsmannen för *bokföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 a §

Grovt bokföringsbrott

Om ett bokföringsbrott begås så att

1) bokföringen av affärshändelserna eller upprättandet av bokslut helt eller till väsentliga delar försummas,

2) antalet oriktiga uppgifter är mycket stort, uppgifterna gäller stora summor eller baserar sig på verifikat med oriktigt innehåll eller

3) hela bokföringen eller väsentliga delar av den förstörs eller döljs eller väsentliga delar av bokföringen skadas

och bokföringsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt bokföringsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

32 kap.

Om häleribrott

1 §

Häleri

Den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott eller som annars tar befattning med sådan egendom, skall, om gärningen inte skall bestraffas som penningtvätt, för *häleri* dömas till böter eller fängelse i högst ett år och sex månader.

4 §

Häleri av oaktsamhet

Den som anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom brott som avses i 1 § eller på annat sätt tar befattning med sådan egendom, trots att han eller hon har skäl att misstänka att egendomen har åtkommit på detta sätt, skall för *häleri av oaktsamhet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 §

Penningtvätt

Den som

1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför eller förmedlar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning och gör det för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gär-

ningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering,

skall för *penningtvätt* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

7 §

Grov penningtvätt

Om grov penningtvätt utförs så att

1) föremålet för brottet är synnerligen värdefull egendom eller

2) brottet begås särskilt planmässigt och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för *grov penningtvätt* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

8 §

Stämpling till grov penningtvätt

Den som med någon annan avtalar om att begå ett sådant grovt penningtvättsbrott som gäller vinning av givande av muta, vinning av tagande av muta, vinning av grovt skattebedrägeri som avser skatt enligt 29 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten eller vinning av grovt subventionsbedrägeri eller som gäller egendom som kommit i stället för sådan vinning, skall för *stämpling till grov penningtvätt* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

9 §

Penningtvätt av oaktsamhet

Den som av grov oaktsamhet vidtar sådana åtgärder som avses i 6 § skall för *penningtvätt av oaktsamhet* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

10 §

Penningtvättsförseelse

Om penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet, med beaktande av egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för *penningtvättsförseelse* dömas till böter.

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har fränhänts någon eller vinningen erhållits.

Detta kapitel tillämpas inte på den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov.

12 §

Förverkandepåföljd

Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 6 § skall dömas förverkad till staten. På förverkandepåföljden tillämpas 10 kap. 11 § 3 mom.

13 §

Åtalsrätt

Allmänna åklagaren får inte väcka åtal för en häleriförseelse, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller en synnerligen viktig allmän fördel kräver att åtal väcks.

14 §

Straffansvar för juridiska personer

På häleri, grovt häleri, penningtvätt och grov penningtvätt tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

39 kap.

Om gäldenärsbrott

1 §

Oredlighet som gäldenär

Om en gäldenär

- 1) förstör sin egendom,
 - 2) utan godtagbart skäl genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom,
 - 3) överför sin egendom till utlandet för att göra den oåtkomlig för sina borgenärer eller
 - 4) utan fog ökar sina förpliktelser,
- och därigenom försätter sig på obestånd eller väsentligt förvärrar sitt obestånd, skall gäldenären för *oredlighet som gäldenär* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

6 §

Gynnande av borgenär

Om en gäldenär, som är medveten om att han eller hon inte förmår uppfylla sina förpliktelser, för att gynna en viss borgenär på andra borgenärsbekostnad

- 1) i förtid betalar en skuld under förhållanden där detta inte är sedvanligt,
- 2) för borgenärens fordran ställer en säkerhet om vilken inte hade avtalats eller som gäldenären inte hade utlovat när skuldförhållandet uppkom,
- 3) använder ett ovanligt betalningsmedel för att uppfylla en förpliktelse då en sådan betalning med beaktande av förhållandena inte kan anses vara sedvanlig, eller

- 4) vidtar andra åtgärder för att förbättra en sådan borgenärs ställning,
- skall gäldenären för *gynnande av borgenär* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Åtalsrätt

Målsägande vid oredlighet som gäldenär, grov oredlighet som gäldenär eller gynnande av borgenär är gäldenärens vid gärningstiden kända borgenärer. Målsägande vid gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri, gäldenärssvek och gäldenärsförseelse är i de fall som avses i 2§ 1 mom. 1—3 punkten de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet i fråga och i det fall som avses i 4 punkten i nämnda moment borgenären för den skuld som avses i den nämnda punkten.

47 kap.

Om arbetsbrott

9 §

Straffansvar för juridiska personer.

På arbetarskyddsbrott tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 8 kap. 4 § bokföringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bokföringslagen av den 30 december 1997 (1336/1997) 8 kap. 4 § som följer:

8 kap.
Särskilda bestämmelser

4 §

Bokföringsförseelse

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1) försummar att göra noteringar i bokföringen inom den tid som anges i 2 kap. 4 § 2 mom.,

2) åsidosätter skyldigheten att arkivera bokföringsmaterial som avses i 2 kap. 10 §,

3) upprättar bokslutet eller koncernbokslutet i strid med 3 kap. 2 § eller

4) åsidosätter registreringskyldigheten enligt 3 kap. 9 §,

skall, om gärningen inte skall bestraffas som bokföringsbrott, grovt bokföringsbrott eller bokföringsbrott av oaktsamhet enligt 30 kap. 9, 9 a eller 10 § strafflagen (39/1889) och om strängare straff för gärningen inte heller föreskrivs på något annat ställe i lag, för *bokföringsförseelse* dömas till böter.

Till straff döms inte om gärningen är ringa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 30 januari 1998 om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998) rubriken för 16 § samt
fogas till lagen en ny 16 a § som följer:

16 §

Brott mot identifieringsplikten

16 a §

Anmälningförseelse som gäller penningtvätt

Den som underlåter att göra en anmälan en-

ligt 10 § eller i strid med förbudet i nämnda paragraf röjer att anmälan har gjorts, eller åsidosätter sin omsorgsplikt enligt 9 § så att han eller hon inte upptäcker att anmälningsskyldighet föreligger enligt 10 §, skall för *anmälningförseelse som gäller penningtvätt* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § 6 punkten, sådan
 den lyder i lag 1026/1995, som följer:

5 a kap.

**Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk
 observation**

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

6) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, grov
 penningtvätt,

kan den myndighet som handhar förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder med hjälp av en teleanslutning som han innehar eller som han ~~an~~nars kan antas använda eller som befordras till en sådan teleanslutning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssning kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 14 § tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tullagen av den 29 december 1994 (1466/1994) 14 § 1 mom. 5 punkten som följer:

14 §
För utförande av tullåtgärder har en tullmyndighet eller annan behörig myndighet rätt att

ning och bokföringsmaterial samt granska personers medhavda penningtillgångar för att avslöja sådan penningtvätt som avses i 32 kap. 6 § strafflagen,

5) utan att kränka postförsändelsers brevhemlighet granska varor samt deras tillverk-

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 19 april 2002

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 32 kap. 6 a §, sådan den lyder i lag 875/2001,

ändras 9 kap. 1, 2, 4 och 7 §, 10 kap. 3 § 1 mom., 29 kap. 10 §, 30 kap. 5 § 2 mom. och 9 §, 32 kap. 1, 4, 6, 7 och 8 § samt 39 kap. 1 och 6 § och 9 § 2 mom.,

dess lagrum sådana de lyder, 9 kap. 1, 4 och 7 §, 29 kap. 10 § och 32 kap. 8 § i lag 743/1995, 9 kap. 2 § i sistnämnda lag och i lag 369/2001, 10 kap. 3 § 1 mom. i nämnda lag 875/2001, 30 kap. 5 § 2 mom. och 9 §, 32 kap. 6 och 7 § samt 39 kap. 1 och 6 § i lag 769/1990, 32 kap. 1 § i sistnämnda lag samt i lagarna 317/1994 och 79/1998 samt 4 § i lag 1304/1993 samt 39 kap. 9 § 2 mom. i nämnda lag 317/1994, samt

fogas till 30 kap. 5 §, sådan den lyder i nämnda lag 769/1990 och i lag 54/1993, ett nytt 3 mom., till 30 kap. en ny 9 a §, till 32 kap. nya 9—14 § och till 47 kap. en ny 7 a § som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap.

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer**Om straffansvar för juridiska personer**

1 §

1 §

*Tillämpningsområde**Tillämpningsområde*

För brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet *kan* på yrkande av allmän åklagare dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd *stadgas* för brottet i denna lag.

Stadgandena i detta kapitel tillämpas inte på brott som begåtts vid utövande av offentlig makt.

För brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet *skall* på yrkande av allmänna åklagaren dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd *föreskrivs* för brottet i denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas inte på brott som begåtts vid utövande av offentlig makt.

2 §

2 §

*Förutsättningar för straffansvar**Förutsättningar för straffansvar*

En juridisk person *kan dömas* till samfundsbot, om någon som hör till ett av dess lagstadgade organ eller annars hör till dess

En juridisk person *döms* till samfundsbot, om någon som hör till ett av dess lagstadgade organ eller annars hör till dess ledning el-

ledning eller utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet.

Samfundsbot *kan dömas* ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. Samfundsbot döms dock inte ut för ett sådant målsägandebrott som målsäganden inte anmäler till åtal, om inte ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

4 §

Grunder för bedömningen av dömandet

Vid bedömningen av om den juridiska personen skall dömas till samfundsbot skall särskilt beaktas

1) arten och omfattningen av den juridiska personens underlåtelse samt ledningens andel i brottet, varom stadgas i 2 § 1 mom.,

2) gärningsmannens ställning i den juridiska personens organ,

3) det i den juridiska personens verksamhet begångna brottets svårhet och den brottsliga verksamhetens omfattning,

4) de övriga följder som brottet förorsakat den juridiska personen,

5) den juridiska personens åtgärder för att förhindra nya brott, förebygga eller undanröja verkningarna av brottet eller för att främja utredningen av underlåtelsen och brottet samt

6) när den som hör till ledningen för den juridiska personen döms till straff för brottet den juridiska personens storlek och den andel den dömda äger av den juridiska personen samt hans personliga ansvar för dess förpliktelser.

ler utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet.

Samfundsbot *döms* ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. Samfundsbot döms dock inte ut för ett sådant målsägandebrott som målsäganden inte anmäler till åtal, om inte ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

4 §

Domseftergift

Domstolen får avstå från att döma en juridisk person till samfundsbot, om

1) den juridiska personens underlåtelse eller den andel i brottet som dess ledning eller den som utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har, varom bestäms i 2 § 1 mom., är ringa, eller

2) det brott som begåtts i den juridiska personens verksamhet är ringa.

Domstolen kan även avstå från att döma ut samfundsbot när straffet skulle anses oskäligt med beaktande av

1) de övriga följder som brottet förorsakat den juridiska personen,

2) den juridiska personens åtgärder för att

7 §

Åklagarens prövningsrätt

Allmän åklagare får avstå från att yrka straff för en juridisk person, om

1) den juridiska personens underlåtelse eller dess lednings andel i brottet, varom stadgas i 2 §, har varit ringa, eller

2) det brott som begåtts i den juridiska personens verksamhet inte har lett till annan än ringa skada eller fara,

och den juridiska personen frivilligt har vidtagit behövliga åtgärder för att förhindra nya brott.

Åklagaren kan även avstå från att yrka straff, om gärningsmannen i det fall som avses i 4 § 6 punkten redan har dömts till straff och det kan förväntas att den juridiska personen inte därför skulle dömas till samfundsbot.

På ett beslut att avstå från att yrka straff för en juridisk person tillämpas på motsvarande sätt vad 15 b § 1 och 3 mom. samt 15 c och 15 d § förordningen om införande av strafflagen stadgar om beslut om åtalseftergift. I de fall som 15 b § 3 mom. avser skall åklagaren i stället för skuldfrågan till domstolen föra frågan om det finns någon grund för att bestraffa den juridiska personen.

7 §

Avstående från straffyrkande

Allmänna åklagaren får avstå från att yrka straff för en juridisk person, om

1) den juridiska personens underlåtelse eller den andel i brottet som dess ledning eller den som utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har, varom bestäms i 2 §, är ringa, eller

2) det brott som begåtts i den juridiska personens verksamhet inte har lett till annan än ringa skada eller fara,

och den juridiska personen frivilligt har vidtagit behövliga åtgärder för att förhindra nya brott.

Åklagaren kan även avstå från att yrka straff, om gärningsmannen i det fall som avses i 4 § 2 mom. 3 punkten redan har dömts till straff och det kan förväntas att den juridiska personen inte därför skulle dömas till samfundsbot.

Ett beslut att avstå från att yrka straff för en juridisk person eller att återta ett straffyrkande delges den juridiska personen med posten eller med iakttagande i tillämpliga delar av vad som bestäms i 11 kap. rättegångsbalken. På beslutet tillämpas på motsvarande sätt vad som i 1 kap. 10 och 11 § lagen om rättegång i brottmål (689/1997) bestäms om beslut om åtalseftergift.

I de fall som avses i 1 kap. 10 § 1 mom. i nämnda lag skall åklagaren i stället för sitt avgörande av skuldfrågan till domstolen föra frågan om det finns någon grund för att bestraffa den juridiska personen.

På återtagande av straffyrkande enligt 1 mom. tillämpas vad som i 1 kap. 12 § lagen om rättegång i brottmål bestäms om

nedläggning av åtal. Beslutet om nedläggning delges dock endast den juridiska personen.

10 kap.

Om förverkandepåföljder

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Egendom kan dömas helt eller delvis förverkad till staten

1) hos den som konstateras ha gjort sig skyldig till ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år eller som konstateras ha gjort sig skyldig till straffbart försök till ett sådant brott eller till ett brott som avses i 32 kap. 1 §, 46 kap. 4 §, 50 kap. 1 eller 4 § eller till ett brott som avses i 82 § alkohollagen (459/1968), samt

2) hos den som har varit delaktig i ett brott som avses i 1 punkten och hos den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts,

om brottet är av sådan art att det kan medföra avsevärd ekonomisk vinning och om det finns skäl att anta att egendomen helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet, som inte kan anses obetydlig.

10 kap.

Om förverkandepåföljder

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Egendom kan dömas helt eller delvis förverkad till staten

1) hos den som *har gjort sig* skyldig till ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år, eller som har gjort sig skyldig till straffbart försök till ett sådant brott eller till ett brott som avses i 32 kap. 1 *eller* 6 §, 46 kap. 4 §, 50 kap. 1 eller 4 § eller till ett brott som avses i 82 § alkohollagen (459/1968), samt

2) hos den som har varit delaktig i ett brott som avses i 1 punkten och hos den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts,

om brottet är av sådan art att det kan medföra avsevärd ekonomisk vinning och om det finns skäl att anta att egendomen helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet, som inte kan anses obetydlig.

29 kap.

Om brott mot den offentliga ekonomin

10 §

Straffansvar för juridiska personer

På subventionsbedrägeri, grovt subventionsbedrägeri och subventionsmissbruk tillämpas vad som stadgas om straffansvar för juridiska personer.

29 kap.

Om brott mot den offentliga ekonomin

10 §

Straffansvar för juridiska personer

På sådant skattebedrägeri och grovt skattebedrägeri som avser en skatt enligt 9§ 1 mom. 2 punkten samt på subventionsbedrägeri, grovt subventionsbedrägeri och subventionsmissbruk tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

Om näringsbrott

5 §

Brott mot företagshemlighet

Denna paragraf gäller inte en gärning som den som avses i 1 mom. 1 punkten har begått efter anställningstidens slut.

9 §

Bokföringsbrott

Om en bokföringsskyldig, en företrädare för honom eller den åt vilken bokföringen har uppdragits, *med uppsåt*

- 1) helt eller delvis underlåter att registrera affärshändelserna eller att uppgöra bokslut,
 - 2) intar oriktiga eller vilseledande uppgifter i bokföringen, eller
 - 3) förstör, döljer eller skadar bokföringsmaterial,
- och på detta sätt gör det *väsentligt* svårare att få en riktig och tillräcklig bild av det *ekonomiska* resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av hans ekonomiska ställning, skall han för *bokföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

Denna paragraf gäller inte en gärning som den som avses i 1 mom. 1 punkten har begått *sedan två år förflutit från anställningstidens slut*.

Försök är straffbart.

9 §

Bokföringsbrott

Om en bokföringsskyldig, en företrädare för denne, *den som utövar faktisk beslutanderätt inom en bokföringsskyldig juridisk person* eller den åt vilken bokföringen har uppdragits,

- 1) *underlåter att bokföra* affärshändelserna eller att *upprätta bokslut på ett sätt som strider mot skyldigheterna enligt bokföringslagstiftningen*,
- 2) tar in oriktiga eller vilseledande uppgifter i bokföringen eller
- 3) förstör, döljer eller skadar bokföringsmaterial

och på detta sätt gör det svårare att få en riktig och tillräcklig bild av resultatet av den bokföringsskyldiges verksamhet eller av den bokföringsskyldiges ekonomiska ställning, skall gärningsmannen för *bokföringsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 a §

Grovt bokföringsbrott

Om ett bokföringsbrott begås så att

- 1) *bokföringen av affärshändelserna eller upprättandet av bokslut helt eller till väsentliga delar försummas*,
- 2) *antalet oriktiga uppgifter är mycket stort, uppgifterna gäller stora summor eller baserar sig på verifikat med oriktigt innehåll eller*
- 3) *hela bokföringen eller väsentliga delar*

av den förstörs eller döljs eller väsentliga delar av bokföringen skadas och bokföringsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för **grovt bokföringsbrott** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

32 kap.

Om häleribrott

1 §

Häleri

Den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stölds-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott, *galdenårsbedrägeri, grovt galdenårsbedrägeri eller uppsåtligt galdenärssvek*, eller som annars tar befattning med sådan egendom, trots att han vet att den har åtkommit på detta sätt, skall för häleri dömas till böter eller fängelse i högst ett år och sex månader.

För häleri döms också den som

1) tar emot, omvandlar, överlåter eller överför tillgångar eller annan egendom som han vet att har förvärvats genom brott eller som kommit i stället för dessa tillgångar eller denna egendom, för att dölja eller maskera deras olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

2) döljer eller maskerar i 1 punkten angiven egendoms rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller

3) underlåter att göra anmälan enligt 10 § lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998) eller i strid med förbudet i 10 § röjer att anmälan har gjorts.

4 §

Häleri av oaktsamhet

Den som anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom brott som avses i 1 § 1 mom. eller på annat sätt tar befattning med

32 kap.

Om häleribrott

1 §

Häleri

Den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott eller som annars tar befattning med sådan egendom, skall, om gärningen inte skall bestraffas som penningtvätt, för häleri dömas till böter eller fängelse i högst ett år och sex månader.

4 §

Häleri av oaktsamhet

Den som anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom brott som avses i 1 § eller på annat sätt tar befattning med sådan egen-

Gällande lydelse

sådan egendom, trots att han har skäl att misstänka att egendomen har åtkommit på detta sätt, skall för *häleri av oaktsamhet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Föreslagen lydelse

dom, trots att han eller hon har skäl att misstänka att egendomen har åtkommit på detta sätt, skall för *häleri av oaktsamhet* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

6 §

Penningtvätt

Den som

1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför eller förmedlar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning och gör det för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering,

skall för **penningtvätt** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

7 §

Grov penningtvätt

Om grov penningtvätt utförs så att

1) föremålet för brottet är synnerligen värdefull egendom eller

2) brottet begås särskilt planmässigt och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för **grov penningtvätt** dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Försök är straffbart.

8 §

Stämpling till grov penningtvätt

Den som med någon annan avtalar om att begå ett sådant grovt penningtvättsbrott som gäller vinning av givande av muta, vinning av tagande av muta, vinning av grovt skattebedrägeri som avser skatt enligt 29 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten eller vinning av grovt subventionsbedrägeri eller som gäller egendom som kommit i stället för sådan vinning, skall för **stämpling till grov penningtvätt** dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

9 §

Penningtvätt av oaktsamhet

Den som av grov oaktsamhet vidtar sådana åtgärder som avses i 6 skall för **penningtvätt av oaktsamhet** dömas till böter eller fängelse i högst två år.

10 §

Penningtvättsförseelse

Om penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet, med beaktande av egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärningsmannen för **penningtvättsförseelse** dömas till böter.

6 §

Begränsningsstadgande

För brott som avses i 1—5 § döms inte den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon.

Detta kapitel tillämpas inte på den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov.

11 §

Begränsningsbestämmelser

För brott som avses i detta kapitel döms inte den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits.

Detta kapitel tillämpas inte på den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §

Förverkandepåföljd

Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 1 § 2 mom. skall dömas förverkad till staten. På förverkandepåföljden tillämpas 2 kap. 16 § 4 mom.

7 §

Åtalsrätt

Allmän åklagare får inte väcka åtal för en häleriförseelse, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller en synnerligen viktig allmän fördel kräver att åtal väcks.

8 §

Straffansvar för juridiska personer

På häleri, grovt häleri och yrkesmässigt häleri tillämpas vad som stadgas om straffansvar för juridiska personer.

39 kap.

Om gäldenärsbrott

1 §

Oredlighet som gäldenär

Om en gäldenär, som *på grund av ekonomiska svårigheter som han redan har eller kan förvänta sig vet att han genom sin gärning kan skada sina borgenärers ekonomiska intressen,*

- 1) förstör sin egendom,
- 2) utan godtagbart skäl genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom,
- 3) överför sin egendom till utlandet för att göra den oåtkomlig för sina borgenärer eller
- 4) utan fog ökar sina förpliktelser, och därigenom försätter sig på obestånd eller väsentligt förvärrar sitt obestånd, skall

12 §

Förverkandepåföljd

Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 6 § skall dömas förverkad till staten. På förverkandepåföljden tillämpas 10 kap. 11 § 3 mom.

13 §

Åtalsrätt

Allmänna åklagaren får inte väcka åtal för en häleriförseelse, om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller en synnerligen viktig allmän fördel kräver att åtal väcks.

14 §

Straffansvar för juridiska personer

På häleri, grovt häleri, *penningtvätt och grov penningtvätt* tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

39 kap.

Om gäldenärsbrott

1 §

Oredlighet som gäldenär

Om en gäldenär

- 1) förstör sin egendom,
- 2) utan godtagbart skäl genom gåva eller annan liknande åtgärd avhänder sig egendom,
- 3) överför sin egendom till utlandet för att göra den oåtkomlig för sina borgenärer eller
- 4) utan fog ökar sina förpliktelser, och därigenom försätter sig på obestånd eller väsentligt förvärrar sitt obestånd, skall

han för oredlighet som gäldenär dömas till böter eller fängelse i högst två år.

gäldenären för *oredlighet som gäldenär* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

6 §

Gynnande av borgenär

Om en gäldenär, som är medveten om att han inte förmår uppfylla sina förpliktelser, för att gynna en viss borgenär på andra borgenärsers bekostnad

1) i förtid betalar en skuld under förhållanden där detta inte är sedvanligt,

2) för borgenärens fordran ställer en säkerhet om vilken inte hade avtalats eller som gäldenären inte hade utlovat när skuldförhållandet uppkom,

3) använder ovanligt betalningsmedel för att uppfylla en förpliktelse då en sådan betalning med beaktande av förhållandena inte kan anses vara sedvanlig, eller

4) vidtar andra åtgärder för att förbättra en sådan borgenärs ställning, skall han för gynnande av borgenär dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

6 §

Gynnande av borgenär

Om en gäldenär, som är medveten om att han eller hon inte förmår uppfylla sina förpliktelser, för att gynna en viss borgenär på andra borgenärsers bekostnad

1) i förtid betalar en skuld under förhållanden där detta inte är sedvanligt,

2) för borgenärens fordran ställer en säkerhet om vilken inte hade avtalats eller som gäldenären inte hade utlovat när skuldförhållandet uppkom,

3) använder ett ovanligt betalningsmedel för att uppfylla en förpliktelse då en sådan betalning med beaktande av förhållandena inte kan anses vara sedvanlig, eller

4) vidtar andra åtgärder för att förbättra en sådan borgenärs ställning, skall gäldenären för *gynnande av borgenär* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

9 §

Åtalsrätt

Målsägande vid oredlighet som gäldenär, grov oredlighet som gäldenär eller gynnande av borgenär är gäldenärens vid gärningstiden kända borgenärer. Målsägande vid gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri, gäldenärssvek och gäldenärsförseelse är de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet.

9 §

Åtalsrätt

Målsägande vid oredlighet som gäldenär, grov oredlighet som gäldenär eller gynnande av borgenär är gäldenärens vid gärningstiden kända borgenärer. Målsägande vid gäldenärsbedrägeri, grovt gäldenärsbedrägeri, gäldenärssvek och gäldenärsförseelse är *i de fall som avses i 2 1 mom. 1—3 punkten* de borgenärer som deltar i utrednings- och verkställighetsförfarandet i fråga *och i de fall som avses i 4 punkten i nämnda moment borgenären för den skuld som avses i den nämnda punkten.*

47 kap.

Om arbetsbrott

9 §

Straffansvar för juridiska personer

På arbetarskyddsbrott tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 8 kap. 4 § bokföringslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bokföringslagen av den 30 december 1997 (1336/1997) 8 kap. 4 § som följer:

Gällande lydelse

8 kap.

Särskilda bestämmelser

4 §

Bokföringsförseelse

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1) försummar att göra noteringar i bokföringen inom den tid som anges i 2 kap. 4 § 2 mom.,

2) åsidosätter skyldigheten att arkivera bokföringsmaterial som avses i 2 kap. 10 §,

3) upprättar bokslutet eller koncernbokslutet i strid med 3 kap. 2 § eller

4) åsidosätter registreringsskyldigheten enligt 3 kap. 9 §,

skall, om gärningen inte skall bestraffas som bokföringsbrott eller bokföringsbrott av oaktsamhet enligt 30 kap. 9 eller 10 § strafflagen och om strängare straff för gärningen inte heller föreskrivs på något annat ställe i lag, för bokföringsförseelse dömas till böter.

Till straff döms inte om gärningen är ringa.

Föreslagen lydelse

8 kap.

Särskilda bestämmelser

4 §

Bokföringsförseelse

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1) försummar att göra noteringar i bokföringen inom den tid som anges i 2 kap. 4 § 2 mom.,

2) åsidosätter skyldigheten att arkivera bokföringsmaterial som avses i 2 kap. 10 §,

3) upprättar bokslutet eller koncernbokslutet i strid med 3 kap. 2 § eller

4) åsidosätter registreringsskyldigheten enligt 3 kap. 9 §,

skall, om gärningen inte skall bestraffas som bokföringsbrott, grovt bokföringsbrott eller bokföringsbrott av oaktsamhet enligt 30 kap. 9, 9 a eller 10 § strafflagen (39/1889) och om strängare straff för gärningen inte heller föreskrivs på något annat ställe i lag, för *bokföringsförseelse* dömas till böter.

Till straff döms inte om gärningen är ringa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 30 januari 1998 om förhindrande och utredning av penningtvätt
(68/1998) rubriken för 16 § samt
fogas till lagen en ny 16 a § som följer:

Gällande lydelse

16 §

Straffbestämmelse

Föreslagen lydelse

16 §

Brott mot identifieringsplikten

16 a §

Anmälningsförseelse som gäller penningtvätt

*Den som underlåter att göra en anmälan enligt 10 § eller i strid med förbudet i nämnda paragraf röjer att anmälan har gjorts, eller åsidosätter sin omsorgsplikt enligt 9 § så att han eller hon inte upptäcker att anmälningsplikt föreligger enligt 10 §, skall för **anmälningsförseelse som gäller penningtvätt** dömas till böter.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § 6 punkten, sådan
den lyder i lag 1026/1995, som följer:

Gällande lydelse

5 a kap.

**Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk
observation**

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

1) äventyrande av Finlands suveränitet,
krigsanstiftan, landsförräderi, grovt lands-
förräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande
av statshemlighet, olovlig underrättelseverk-
samhet,

2) högförräderi, grovt högförräderi, förbe-
redelse till högförräderi,

3) mord, dråp, dråp under förmildrande
omständigheter,

4) grovt frihetsberövande, människorov,
tagande av gisslan,

5) grovt rån, grov utpressning,

6) grovt häleri, yrkesmässigt häleri,

7) sabotage, trafiksabotage, grovt sabota-
ge, grovt äventyrande av andras hälsa, kärn-
laddningsbrott, kapning av fartyg,

8) grovt ocker,

9) grov penningförfalskning,

10) grov miljöförstöring,

11) grovt narkotikabrott, eller för

12) straffbart försök till ovan nämnda
brott,

kan den myndighet som handhar förunder-
sökningen av brottet beviljas tillstånd att av-
lyssna och uppta telemeddelanden som den

Föreslagen lydelse

5 a kap.

**Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk
observation**

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

6) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, *grov
penningtvätt*,

kan den myndighet som handhar förunder-
sökningen av brottet beviljas tillstånd att av-
lyssna och uppta telemeddelanden som den

Gällande lydelse

misstänkte sänder med hjälp av en telean-
slutning som han innehar eller som han an-
nars kan antas använda eller som befordras
till en sådan teleanlutning och är avsedda
för den misstänkte, om de uppgifter som fås
genom avlyssning kan antas vara av synner-
lig vikt för utredningen av brottet.

Föreslagen lydelse

misstänkte sänder med hjälp av en telean-
slutning som han innehar eller som han an-
nars kan antas använda eller som befordras
till en sådan teleanlutning och är avsedda
för den misstänkte, om de uppgifter som fås
genom avlyssning kan antas vara av synner-
lig vikt för utredningen av brottet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av 14 § tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tullagen av den 29 december 1994 (1466/1994) 14 § 1 mom. 5 punkten som följer:

Gällande lydelse

14 §

För utförande av tullåtgärder har en tullmyndighet eller annan behörig myndighet rätt att

- 1) hejda och granska fordon,
- 2) hejda person och företa kroppsvisitation och kroppsbesiktning av honom när han anländer till eller avlägsnar sig från tullområdet eller när han besöker fordon eller annan plats, där vara lossas, lastas eller förvaras eller även ett annat ställe inom tullområdet, om särskild orsak därtill föreligger,
- 3) kvarhålla och vid behov omhänderta vara som inte tullklarerats på behörigt sätt,
- 4) ha tillträde till lager, utrymmen och andra platser där varor tillverkas, förvaras eller säljs, dock inte till sådan del som används enbart som bostad eller som byggnadens bostadsutrymmen, och där utföra behövlig granskning,
- 5) utan att kränka postförsändelsers brevhemlighet granska varor samt deras tillverkning och bokföringsmaterial och granska personers medhavda penningtillgångar för att avslöja sådant *häleri* som avses i 32 kap. 1 § 2 mom. strafflagen,
- 6) få nödvändiga handlingar och uppgifter som gäller varuhavare, annan sakägare, vara, fordon, passagerare och fordonets personal,
- 7) meddela föreskrifter som gäller lossning, lastning, utlämning, transport och lagring av varor,
- 8) sätta tullsigill, tullås eller annat identifikationsmärke på fordon, vara, lager eller annan plats vilka är under tullövervakning,
- 9) avspärra, stänga eller tömma en varas

Föreslagen lydelse

14 §

För utförande av tullåtgärder har en tullmyndighet eller annan behörig myndighet rätt att

-
- 5) utan att kränka postförsändelsers brevhemlighet granska varor samt deras tillverkning och bokföringsmaterial samt granska personers medhavda penningtillgångar för att avslöja sådan *penningtvätt* som avses i 32 kap. 6 § strafflagen,
-

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

tillverknings-, lastnings- eller lossningsplats eller annan granskningsplats eller annat område samt fordon, om det är nödvändigt för att upprätthålla allmän säkerhet eller för att utföra tullåtgärder, samt förbjuda eller begränsa trafik på sådan plats och sådant område samt rörelse i sådant fordon,

10) förhindra utförsel av vara från Finlands tullområde enligt lagstiftning och internationella avtalsförpliktelser.

Denna lag träder i kraft den 20 .
